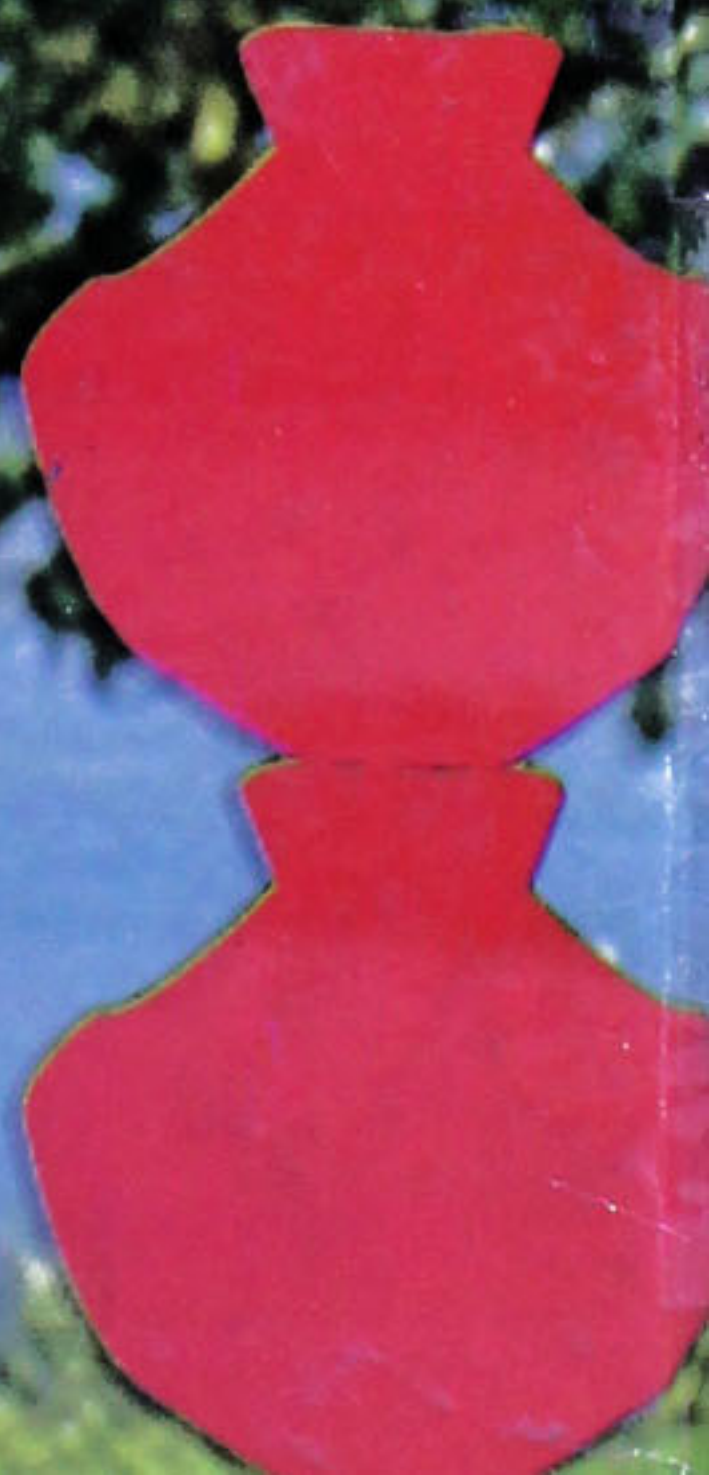

حکمتی دریا پلوار

طفیل خلسر

حیاتی دینی دیوار

(نظمیں)

طفیل خلش

ادارہ پنجابی لکھاریاں جیا موسیٰ شاہدرہ لاہور Ph: 7920929

سمھے حق را کھویں

چیتے دی دیوار	کتاب
طفیل خلش	لکھاری
لکھاری کمپوزرز جیاموسی شاہد رہ لاہور 7920929	کمپوزنگ
امجد اقبال امجد	کمپوزر
امجد اقبال امجد 0300 4686466	سرورق
ستمبر 2004ء	پہلی وار
پے	مل
خادم پرنٹنگ پریس چیئر جی روڈ لاہور	پریس

ورتاویں

ادارہ پنجابی لکھاریاں جیاموسی شاہد رہ لاہور فون 7920929

پنجند اکیڈمی دوموریہ پل لاہور

انتساب

اوہناں لفظاں

دی حرمت دے ناں

جیہرے میرے لئی

میری بیوی دے دل

دے وچوں نکلدے نیں

ایسے قلم چوں

چپ دا موسم (غزلاں) 1990ء

مٹی دی خشبو (نظمیں) (انعام یافتہ) 1992ء

چیتے دی دیوار (نظمیں) 2004ء

آون والیاں

گوئی پکار (غزلاں)

ویروا

صفحہ نمبر	عنوان
11	طفیل خلش دی شاعری (تنویر بخاری)
13	تلخ ہیقتاں و اشاعر (ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد)
21	یا اللہ
22	یا رسول اللہ ﷺ
23	یا ختم الرسل
24	میرا وطن
26	اے دل
28	زمانہ
29	باڈراتے سورے
31	ٹریکٹر
32	بدلہ
33	ڈراکل
34	ضمیر دے مجرم
35	پر لے پن
36	نویں کہانی
37	چیون
38	روایت
39	سرد
42	تریبہ
43	تسین نہ کرنا
46	دوواں پاسے

47	ونج
48	مھلیکھا
49	پانی دا پندھ
50	خودکشی تے زندگی
53	قہر
57	جیراں
61	اے موسیٰ
63	دھرو
64	ذات دا قیدی
67	جلا وطنی
68	شاعر
70	1945ء
72	بھاگ
73	چیترزت
74	پچھی پنچھی
75	تیری چٹھی
79	کیوں؟
80	ڈیم
81	کوٹھی نال کواٹر
84	صدیاں پچھوں
85	لدھی دا گھر
87	جمہوریت
88	ہن نہیں
91	دھماکہ
92	ایٹم توں وڈی

94	اے وطن
95	بیتیاں گزریاں باتاں
96	نیویارک توں
97	فیر نہ آویں
99	کتھے جاواں
101	اسیں کوٹھی لگے
102	احتجاج
104	نہ فجر ہوئی
106	اقتدار
107	پاگل
108	سہارے
109	احساس
110	بال دی سوچ
111	حقیقت
112	اپنے لاہور دے
113	کالا جادو
114	چیتے دی دیوار
116	یاداں دی سولی
120	سدھر
121	مینوں بہن نہ وا جاں مار
124	کد آؤ تا ایں
125	کوئی دسے
126	پر چھاواں
127	بدوعا
128	سکتے

- 129 ویلے دی بانگ
- 130 ورثہ
- 132 انج وی
- 133 کتھے رہ گئی
- 135 بیان حلفی
- 137 بوسینیا
- 138 میرا پندھ نہ مکا
- 139 واپسی
- 149 غربی
- 150 چائن
- 151 گیت
- 153 جبر
- 155 چیتروے اخیر
- 157 کری
- 159 دل تے دماغ
- 160 اے برا عظم افریقہ
- 162 گوئی قوم
- 164 سوڑ
- 165 کد پرتے نیں
- 166 شریک
- 167 سانوں سارے بھلے
- 168 تخت نہ ملدے
- 169 میریاں نظماں
- 170 ایہ نہیں میرا دیس
- 175 سیوئے

طفیلِ خلش دی شاعری

طفیلِ خلش دی شاعری اک پردیسی دی شاعری اے۔ پردیسی جنہوں بھکھ دے دکھوں اپنے پیو دادے دی جوہ تیاگ کے پرایاں دی مٹی چھان کے نگر دی گراہی پتی پندی اے۔ دیس وچھوڑے پاروں اوہدیاں نظماں اتے ہجر دی رت دا گوڑھا پڑ چھاواں اے۔ گھر دیاں کندھاں وڑھے دیاں رونقاں بیلیاں مہتراں دے چیتے انکاں ساکاں نالوں انگ ترٹی ساک سکیری تے سانجھاں دی تروٹ دیس دی مٹی دی خوشبو سڑھیوں مٹھن دی رت کنکاں دی ہریاول پھلیاں دھریکاں کھریاں کپاہیں ساؤن سٹین اپنیاں واسیک پرایاں دی پیڑ تے سانجھا جیون، کیہ کجھ یاد نہیں آؤندا پردیسی نوں؟ ہور کسے پردیس گئے نوں خورے ایہہ سارا کجھ یاد نہ آؤندا ہووے کیوں جے بوہتیاں دی روح دا کچھ بھر ڈالراں دے بھار پٹھ ای نکل جاندا اے پر ساڈے شاعر طفیلِ خلش نوں اوہ سارا کجھ یاد آؤندا اے جیہڑا اوہناں نوں چیتے نہیں رہندا، جہاں نوں اپنی مٹی دی سیہان بھل جاندی اے۔

طفیلِ خلش ہوراں دی شاعری ظاہر کردی اے پئی اوہدیاں جڑھاں جس مٹی جس دھرتی وچ نہیں پرائی جو ہے جا کے وی اوہنوں نہیں بھلیا تے پل پل اوہدی خیر دا چا ہوان اے۔ اوہدیاں نظماں وچوں دیس پیار تے خاص کر کے پنجاب دی مٹی دی خوشبو مہکاں کھلا ر دی سنگھی جاسکدی اے۔ اوہنے اپنیاں نظماں وچ ویلے دی بے حسی دیس واسیاں دی پتھر دی حاکماں دی کھوہ کھنج، اوچ پنچ دیاں دتھاں و ڈیاں دی کافی وٹڈ آگواں دے دھروہ لوکاں دی آپوں وچلی کھچا دھروہی، کوڑی چودھرتے مذہبی ٹھیکیداراں دی بیاکاری دا جھوراوی جھریا اے۔ ڈھیر ساریاں نظماں وچ اوہدا جھریواں ای اوہدے ادر پویں دا کارن اے۔

طفیلِ خلش ہوراں دی سوچتی محسوس تے لکینی دا رنگ ڈھنگ نرا نو بیکلا ای نہیں

سکوں پیڑ پرتا تے رت پنگھا رواں اے۔ اوہدے اکھر اوہدے سجاتے پینڈ پنے دیاں مورتاں تے
 سدھ پدھریاں صورتاں نیں؛ جہاں وچ کوئی کجھل اے نہ ول ونگ۔ اوہنوں اپنی گل دوجیاں دے
 مونیہ وچ پاؤن دا ڈاڈا اول آؤندا اے۔ اوہدے اوہو اکھر جیہڑے فہت گھولدے نیں
 کدھرے کدھرے کرتن لپے نظر آؤندے نیں۔ ایہ کوڑا اوہدے کوڑتے کھجھن دی کوڑا اے۔
 اوہدے لفظ ساڈے بابیاں دے مونیہوں پنگرے حرفاں دا جوڑ میل نیں۔ جیہڑے ماں بولی پنجابی
 دے نت جیوندی شاہدی بھر دے نظری آؤندے نیں۔ اوہدیاں سوچاں دی پیشی تے چڑھ کے دیکھو
 فکر دی نیں دی ڈونگھیاں آپے ترن لگ پوے گی۔ اوہدیاں نظماں دا سواد مانن لئی روڑ چھن دی
 بہتری ہونا ضروری اے۔

طفیل خلش ہوراں دی بہتلی کتاب پنجابی ادب وچ اک بھرواں تے انملا وادھا اے۔
 اللہ کرے ایس پردیسی نوں اسین تسیں انج ای چیتے رہیے۔ جے ایہہ اوہدے حق بدعا نہیں تاں، سالا!
 اوہدے دیس وچھوڑے دا دکھ سدا سدا نیں لئی مٹ جاوے۔

تنویر بخاری

28 اگست 2004ء

پنجابی کلچرل سنٹر

کڑیال کلاں، براہ شیخوپورہ

تلخ حقیقتاں دا شاعر..... طفیل خلش

پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زابد

نویں پنجابی شاعری دو طرحاں دی اے اک اوہ جس وچ خیالاں تے سوچاں نوں سدھی
سادی زبان وچ بیان کردتا جائدا اے۔ جیویں لوک گیتاں دے تخلیق کار اپنے جذبیاں تے سوچاں
نوں لفظی پہناوے پہناندے نیں۔ ایہناں تخلیق کار شاعراں دے ناں بھادیں کسے نوں پتا نہیں
ہوندے پر ایہہ اوہ شاعری اے جنہوں سنیاں بناں کسے تردد دے ساری گل سمجھ آ جاندی اے۔ قاری
نوں کسے قسم وی چنی مشقت یا تخلیق نوں سمجھن لئی ڈھیر گورہ نہیں کرنا پیندا۔ ایہ شاعری عوامی سطح تے
مقبول وی ہوندی اے تے مشاعریاں یا محفلاں وچ ایس شاعری دے تخلیق کار لوکائی توں ڈھیر داد
وی وصول کردے نیں جد کہ دوسرے ڈھنگ دی شاعری اوہ اے جس وچ شاعر جو کجھ اپنے آل
دوالے ویکھدا یا سوچدا اے اوہنوں اوہ سے طرح بیان نہیں کردا سکوں اوہ اپنے اسلوب یا لفظی
دے زور تے عام گل نوں وی خاص تے اُوکھی بنا دیندا اے جنہوں سمجھن لئی قاری نوں
تخلیق دے تخلیقی لمحے تیک پہنچ کرنی پیندی اے یا اسلوب تے لفظاں دا پاتال چھوہنا پیندا اے۔
شاعری دے ایس دوجے انداز دی تخلیق دا عمل شعوری سطح تے وی ہوسکدا اے تے لاشعوری وی۔
ہوسکدا اے کہ کوئی شاعر کسے کارن اپنے خیالاں نوں علامتاں یا اسلوب دے اوہلے لگان دا شعوری
جتن کرے یاں فیراوہدے مزاج یاں انداز بیان دا قدرتی حصہ ہووے۔ بہر حال ایہہ شاعری عوامی
سطح تے بہت گھٹ مقبول ہوندی اے۔ ایہدا مطلب ایہہ نہیں کہ ایہہ شاعری غیر اہم یا گھٹیا ہوندی
اے بلکہ عین ممکن اے کہ ایس وچ بیان کیتیاں کھیاں گلاں باتاں دا لک پہلے ڈھنگ دے مضامین
توں وی ڈھیر وڈا ہووے۔

جتنوں تیک خلش دی شاعری دا تعلق تے ایہہ اناٹہ پہلے ڈھنگ دی شاعری نال جڑوا
 اے۔ اوہ چیویں اپنے آل دوالے نوں دیکھدے نیں، جو کجھ محسوس کردے نیں اوہنوں اوہ
 طرحاں پوری ایمانداری تے دیانتداری نال بیان کر چھڈ دے نیں۔ میں چیویں سُرنا نوں راہیں
 ایہہ دتن دا آہر کجھ اے کہ طفیل خلش تلخ تے کوڑیاں کسلیاں ہیتھاں دے شاعر نیں۔ اوہناں دی
 اک نظم ”شریک“ دیکھو:

جد تک ماں ہتھ ڈوئی ہوندی ہوندے بھین بھرا
 ماں پوگروں اک دوجے دی ہوندی نہیں پروا
 اک تھالی وچ کھاؤن والے بن جاندا نیں غیر
 پیار دا بوٹا مسک جاندا اے اک پیندے نیں دیر
 اکو ماں دے جتے جائے بن دے فیر شریک
 ماں پوگروں دیہڑے دے وچ پھر جاندا اے لیک

ایس نظم وچ شاعر نے اوس سچ نوں اُلکیا اے جیہڑا ساڈے وسیب دے ہر گھرتے واپردا
 رہیا اے واپردا پیا اے تے واپردا ہوے گا۔ دیکھن نوں تے ایہہ اک نظم اے پر ایس وچ شاعر نے
 اپنے دھرتی واسیاں دی معاشرتی حیاتی دا اک وڈا انگ چھوہیا اے تے اوس پندہ بارے دس پائی
 اے جیہڑا اٹھ ماں دی گود توں بچھدا اے تے فیرا کو دیہڑے وچ اُسرن والیاں کلراٹھیاں کئدھاں
 آتے جا کے مکدا اے۔ خورے اتھے آ کے وی ایہ پندہ نہیں مکدا بلکہ اصل شریکے دا اٹھ تاں ایہناں
 کئدھاں توں ای بچھدا اے۔

نظم ”جیون“ وچ شاعر اوس ایسے بارے گل کردا اے جتے دھرتی دے کتیاں گھراں نوں
 اپنی وگن وچ ولیا ہویا اے۔ ایس نظم وچ جتے ساڈے وسیب دے اک خاص کچھ ول اشارہ اے
 اوتھے ای وسیب دیاں اوہناں مجبوریاں ول دی بھروں سینت کیتی گئی اے۔ جیہڑی دیس پیاریاں
 نوں پردیاں وچ پردیسی بن اتے مجبور کردی اے۔ اوہ مجبوری جیہڑے پاروں انسان اپنے جیون
 نوں ہٹانداتے ہے پر کسے دوجے دی ملکیت یا کرائے دا سمجھ کے۔

”سانوں بھکھ نے گھیرا پایا

اَسیں بھسکدے رہے وچ راہواں

سانوں کسے نہ چپ کرایا

اساں اپنا آپ گویا

جا ملیا دیس پرایا

اساں جیون انج ہنڈھایا“

”بھکھ“ میرے وسیاں داسا نچھالیا اے۔ ایس نظم وچ شاعر اپنی ذات راہیں سارے

اوہناں گھبرو آں دی نمائندگی کردا نظر آ رہیا اے جیہڑے اپنے خاندان دیاں لوڑاں تھوڑاں پورن

لئی اپنیاں نوں چھڈ کے پرائے دیس جا بیٹھے۔ ایہناں وچوں بوہتیاں لوڑاں تے اوہ نیں جیہڑیاں

ایس سئے دی ہوس نے ساڈے تن من نال چھوڑ چھڈیاں تے نہ چاہندیاں ہویاں وی اکثر بندیاں

نوں ایہناں داسا تھ نہھانا پیندا اے۔

طفیل خلش اک اجیا شاعر اے جیہنے اپنا بچپن پنجاب دے روایتی تے دیہاتی ماحول دی

رنگینی وچ گزاریا اے۔ اوہ بھاویں باہر جا کے اپنی جوانی گزار کے ہن بڑھاپے دی سرول دے

نیڑے اپڑ چکیا اے پر بچپن دے ماحول دیاں تصویراں اُجے وی اوہدے دماغ دے پردیاں اُتے

تازہ نیں۔ حیاتی دے تجربیاں نے اوہنوں اپنی دھرتی دے انسانی جیون نال دھرو کرن والی ہرنگی

کوڈی گل نوں لیکن داچ سکھایا اے۔ اوہنوں اہل تے پنجالی دے کھس داوی جھورا اے تے

دوہدیاں ہوئیاں مشیناں دا بولیاں کر دین والی آواز دا خوف وی۔ اوہنوں رانجھے دی ونجھلی تے

مرزے دی گھوڑی دے گواجن دا دکھ وی اے تے چنے دی ٹٹی ہوئی ماہل تے بوکر پھیرن والے

رنگے ہتھاں دے لک جاون دا احساس وی اے۔ دراصل شاعر اپنے اوس جیون وسیب تے پل نوں

موڑ لیا نا چاہندا اے جس وچ پیار پریت، محبت، احساس، رل بہن دی سدھڑو سکھ وٹھاون دا جذبہ

تے ہور ہر اوہ شے تے نعمت سی جیہدا عنصر رب تعالیٰ نے انسان دی تخلیق وچ رکھیا ہویا اے۔

طفیل خلش اپنے دیس دے حکمراناں دی گل وی کردا اے تے اوس جمہوریت دی وی

جنہوں کتڈیا لے پھل پھل لگدے نیں۔ اوہ جمہوریت دے راکھیاں دے مہاندرے اپنے مصرعیاں
ج بڑے نوکے ڈھنگ نال الیکدے نیں کہ:

”بگے جو کے کھیتاں دیوچ

بتی اسیں کپاہ

پانی لایا گوڈی کیتی

پھنن دے دن آئے

فجریں اٹھ چنن نوں ٹر گئے

شامیں پرت کے آئے

توڑیا لے بھر بھر پلے

اک جو انہاں تے گھاہ

بھرے ٹھنڈے ساہ“

کون ایس کیفیت توں اکھ چر آسکد اے کہ اُج دا انسان آپ ای اپنا محافظ تے آپ ای
اپنا دشمن اے۔ اوہنے دفاع لئی جو کجھ بنایا اے اوہ سارا کجھ ای اوہدی بتا ہی داسنڈیا اے۔ ہر ذری
شعور دی طرح طفیل خلش وی ودھدی ہوئی ہتھیاراں دی اوس بھاج توں پریشان اے جیہڑی ہے
ای انسانی حیاتی نوں مکاؤن لئی۔ ایہہ ہتھیار کسے ہوو تخلق تے چلن لئی نہیں بلکہ انسان اپنے ای اُتے
چلاؤن لئی تیار کیتی جا رہیا اے بارود دے ڈھیر لائی جا رہیا اے۔ ساڈا شعرا ایس بارے اپنے دکھ دا
اظہار وی کردا اے تے بڑے کوئل طریقے نال۔ ملاحظہ کرو نظم ”دھماکہ“ دا ایہ حصہ:

سوچ کھلوتی سولی تے

بندے بن گئے بت

گھپ ہنمیر آسمان تے

تارے بھل گئے لو

گندھک لے گئی کھوہ کے

پھلاں دی خشبو“

تھیاراں دی تیاری تے اوہدے نتیجے وچ ہون والی جاہی کوئی نوں گل نہیں ایہدیاں
 کڑیاں ہیروشیمانال تسلسل نال ملدیاں نیں۔ ساڈے شاعرنوں 6۔ اگست 1945ء دی ہیروشیما
 دی سویراج وی یاد اے۔ اوہنوں یاد اے کہ ایس سویراٹھ وچ کے ویہاں منٹھاں تے، کیہ ہو یا سی۔ اوہ
 اپنے ایس کرب وچ سانوں ساریاں نوں رلت دی دعوت دیندا اے۔ جدوں کہندا اے:

”اپنے کتاں تے ذہن دی سکرین اُتے

تصویر تکتا تے چیک سُننا

ہیروشیما دے پتھیاں دی

کہ ایس توں وڈی چیک جگ تے

سُنی جے اج تک؟“

تے ایویں لگدا اے جیویں اج وی شاعر اوہ سے پل وچ ساہ لے رہیا اے جس پل وچ
 چیکاں کوکاں تے ہے ای سن پر چیکاں کوکاں دی آواز نہیں سی روون دھوون سی پر پتھو وکھالی نہیں سن
 دیندے، کن کھلے سن پر ساعماں گواچ کھیاں سن اکھاں سن پر پینائی مک گئی سی زباناں دی حرکت کوئی
 کھوہ کے لے گیا سی۔

طفیل خلش دی شاعری دا مطالعہ ایس گل دی دس پاندا اے کہ شاعر صرف اپنے ہم
 وطن نال ای پیار نہیں کردا بلکہ اوہ ساری انسانیت دے دکھ وٹھاون دا چاہیوان اے۔ اوہ ہر قوم
 رنگ تے نسل دے انسان دا دکھ درد اپنے سکیاں سو دھریاں دے دکھاں درواں وانگوں محسوس کردا
 اے۔ نظم احتجاج ویکھو جہدے وچ شاعر بڑی بے باکی نال اپنے آپ نال وی احتجاج کردا اے:

”قسطینو! غیرت مندو!

تسین بہادر تسین دلیر

تھاڈا ساڈا البوسا تھا اے

سا نجا دین ایمان

پر دکھ سکھ سا نجا کوئی نہیں“

ایسے نظم دے، اخیر وچ کہندے نیں:

کدی کدائیں جوش وچ آ کے

موڈھیاں اتے کالیاں پٹیاں

ہتھ وچ پھڑکے جھنڈا لال

بے غیرت تو ماں دا نعرہ

ساڈے مونیہ تے آ جاندا اے

’احتجاج‘ ’احتجاج‘ ’احتجاج‘

ایس نظم وچ شاعر نے فلسطیہیاں نال ہون والے ظلم تے ستم نوں بیان کرن دے نال

نال اپنی بے وی تے بے حسی دا اظہار وی کیتا اے۔ اک تے ایہہ کہ اسیں جو کجھ تہاڈے لئی کر سکنے

آں اوہ وی نہیں کر دے۔ آخری دو تہاں مصرعیاں وچ شاعر دے انداز بیان دا کرب دکھ تے بے

چینی اپنے پورے عروج تے دکھالی دے رہی اے۔

طفیل خلش دی شاعری وی اک خوبی ایہہ وے کہ اوہ تنگ دھڑنگیاں حقیقتاں (جہاں

نو لفظی پہناوے پہنان لگیاں اکثر تخلیق کار جھکدے نیں) بارے بڑے ای سادے پراثر لفظاں

تے لہجے وچ گل کر دیا جاندا۔ کئی واری ایس طرحاں لگدا اے کہ اوہ اپنے وسیب تے وسیباں دی تاریخ

مرتب کر دیا اے۔ اوہدی شاعری راہیں دھرتی واسیاں دے دکھ، سکھ، سوچاں، خیالاں، ایسے

سندھراں، سُننے، رشتے، ناٹیاں دے آپسی تعلق تے ہر اوس شے بارے دس پختی اے جیہڑی انسانی

جیون نال کہے نہ کہے حوالے نال جڑی ہوئی ہووے یا جیون دا حصہ ہووے۔ ایہ شعر ویکھو جیہناں

وچ اوہ پردیس، ملن والے گھبرو آں دی کہانی بیان کرن دے نال نال آون والیاں نسلاں لئی راہنمائی

دی فراہم کر دیا اے

یورپ دے وچ سب توں بھٹرا حال اے ساڈیاں لوکاں دا

اندر کالا باہروں، چہرا لال اے ساڈیاں لوکاں دا

پینٹ کوٹ پاؤن نال بندہ یورپین بن جاندا نہیں

انگلش جرمن بولے کالا گورا تے ہو جاندا نہیں
 برقاں دیوچ سرکاں تے اخباراں وکھن جاندا نہیں
 ایتھوں دے شہزادے اوتھے ٹیکیاں پئے چلاندا نہیں
 تن مہینے دے ویزے لئی پاڑ وپنے پیندا نہیں
 گوری میم لئی وکی بوتل آپ تے کھکتے رہندا نہیں

ایہہ سب کجھ بیان کر کے اوہ اپنے دیس دی گل چھوہ دیندا نہیں۔ ایتھے ساڈا شاعر
 ولے بھٹی سردار غلام حید آرائیں تے نظام لوہار دابا نہہ بنلی لگدا۔ بھاویں اوہ ورہیاں توں جرمن ملی
 بیٹھا اے پر اوہنوں اپنی بھوری مٹی دی واسنا بھلی نہیں بلکہ انج لگدا اے کہ اوہ دیس نوں چھڈ کے
 جاون دے اپنے فیصلے اُتے پچھتا رہیا اے تے ایہو اوہ پچھتاوا اے جیہڑا وطن دی محبت نال نکونک
 بھریا ہویا اے۔ کہندے نہیں:

قسم خدا دی بہت ای سوہنی میرے دیس دی دھرتی اے
 سبھ توں سوہنی لگے مینوں دھرتی پنج دریاواں دی
 جُتے دے نال حمزہ جاندی پیاری مٹی راہواں دی
 دیس پنجاب نوں چھڈ کے منڈیو یورپ ولے جانا نہ
 اولے کھا گزارا کرنا پر ایہ موہرا کھانا نہ

پُر اک ہور نظم وچ شاعر اپنے دیس پنجاب دی بدلدی تے وگڑدی ہوئی حالت دارونا
 روند اوکھالی دے رہیا اے۔ ایس طرحاں محسوس ہوندا اے اک پاسے دیس دی محبت اے تے
 دوجے پاسے دیس دی دھرتی اُتے کھلر جاون والے اوہ کو جھ جہاں دھرتی داغ داغ کردتی اے
 جینے حیاتی دیاں مہاراں اپنے ہتھ وچ لے لیاں نہیں تے سکھ چین اُتے پیار پریت مانن والی حیاتی
 نوں بے مہاری کردتا گیا اے۔ کہندے نہیں:

دودھ نوں رڑکن والیاں کتھے
 کورے بھاٹے پالیاں کتھے
 لجاں شرماں والیاں کتھے

نہ چھنی نہ شرمِ حجاب
ایہ نہیں میرا دیس پنجاب

ایہ زبڈی دا ویڑا بنیا
اسدا سائیں کھیرا بنیا
اوپنے ای لئیآ جھیرا بنیا
دیوے مینوں کون حساب
ایہ نہیں میرا دیس پنجاب

مکدی گل ایہہ کہ طفیلِ خلش دی شاعری دا ہر موضوع تے ہر رنگ سچا اے۔ اوہ اک درد مند دل رکھن والا احساسِ تخلیق کار اے۔ دکھ دھرتی دے کسے جھتے تے وی واپرے اوہدی اکھ پھڑکن لگ پیندی اے اوہ انسانیت دی تذلیل نہیں ویکھ سکدا اوہ پلکاں دی سولی تے ہنجو آں دے لاشے نہیں ویکھ سکدا اوہ کنبہ دے ہوئے ہونٹھاں دی کنتنی نہیں تک سکدا۔ اوہ اپنے دکھ درد ووج دوجیاں دی رلت داوی چاہیوان اے جس گل دا اظہار اوہ اپنی نظم ”میریاں نظماں“ وچ ایس طرح کردا اے:

اپنے دکھ میں..... جھولیاں بھر بھر

لوگاں دی ووج..... وٹڈوتے نیں

سوچ فکرتے تخیل دی صاف ستھری اڈان دے نال نال طفیلِ خلش کول زبان و بیان دا

اک اچھوتا جیہا اسلوب وی اے۔ جیہدا کدی نرم گداز ہوندا اے تے کدی تلخ ہیتناں دا ترجمان۔

میں خلش دی ایس کتاب دا سواگت کردیاں ہو یاں آس کرناں کہ اوہ تخلیق دے اپنے

ایس سفر نوں انج ای جاری رکھے گا جیہدے نال سماجی تاریخ دے ورے اپنے لئی ایہدی شاعری ووج

ہیتناں لہدے رہن گے۔

.....☆☆.....

يا اللہ جہ

قل هو اللہ سورۃ ویکھی
 نہ کوئی تیری صورت ویکھی
 نہ کوئی تیرا جُبتہ تکلیا
 نہ کوئی تیری صورت ویکھی
 تیریاں صفتاں توں پہچاناں
 تینوں اپنا اللہ جاناں

.....☆☆.....

یا رسول اللہ ﷺ

سوچاں ذہن تندور دا بالن
 دھواں سینیوں ہائیں
 تن وچ دوزخ جہی اگ بلدی
 اک پل بجھدی ناہیں
 سڑ نہ جاوے روح کھلواڑا
 کد بوہڑو گے سائیں

.....☆☆.....

۱۱۱۱ ۶۱

یا ختم الرسل

آدمؑ توں لے عیسیٰؑ تیکر

تیرا پندہ

تیرے پچھوں

جبرائیلؑ دے

رستے بند

میرا وطن

میرا دین، وطن، ایمان، وطن
میرا، جیوے، پاکستان، وطن

تُوں نہ صدقہ بیچن، پاک، دا ہیں
تُوں نہ، پاک، نبی، دا، دان، وطن

تیرے دریا، نہراں، دیس، میرے
نیں، قدرت، دا، احسان، وطن

پہاڑاں، چوں، اُمرت، وگدا، اے
ترے، ساوے، کھیت، میدان، وطن

تری، قوم، نوں، مان، ہے، پُتراں، تے
جہاں، رکھیا، تیرا، مان، وطن

میری عزت غیرت سب کچھ توں
تیرے دم نال میری آن وطن

تیتھوں صدقے سوہنیا جان میری
تیتھوں واراں کل جہان وطن

میں مر کے تیری خاک بناں
ایہ خلش دا ہے ارمان وطن

.....☆☆.....

اے دل

اے دل توں میرے نال کدی گئے سے دی گل نہ کریا کر
 نہ سینے آگاں لایا کر نہ ٹھنڈیاں ہاواں بھریا کر
 نہ عشق دی کہانی چھویا کر نہ دہرے گیت سنایا کر
 پھلاں دی گل نہ کریا کر نہ رتتاں یاد کرایا کر
 اس پنڈ وا راہ نہ دسیا کر جس پنڈ فقیراں جانا نہیں
 نہ ٹلے ہیلے دسیا کر جتھے، جوگیاں پھیرا پانا نہیں
 اُس رُکھ دیاں صنعتاں کرنا ایں جس رُکھ دی چھاویں بہنا نہیں
 جس ساؤن دے سُفنے توں ویکھیں اُس ساؤن ج پینہ تے پینا نہیں
 کیہ فیڈہ اوہناں ڈیریاں وا جتھے رُل کے سُنکیاں بہنا نہیں
 اوہ ویہڑے مینوں کیوں دسیں جتھے جی آیاں کسے کہنا نہیں
 جیہڑے سُکے پتر ڈُگ پیندے اوہ رُکھاں دے نال جڑ دے نہیں
 دریا وا پنڈھ سمندر نوں پہاڑاں نوں پانی مڑ دے نہیں
 کدی مُٹک لکایاں لکیا اے کدی بدل اک تھاں رُکیا اے
 جِسمان دے پنڈھ تے مگ جاندے کدی سوچ دا پنڈھ وی لکیا اے

کبھڑے ویلے برتے بن جاون کوئی پتہ نہیں ہوندا، بھٹراں دا
 احساس اُتے گل مکدی اے کوئی جسم نہیں ہوندا، پیڑاں دا
 کس رکھنے بھرم حیاتی ورج اتھے مویاں دے مل پیندے نیں
 کدی رات تے دن وی اک ہوئے کدی ریت تے نقش وی رہندے نیں
 جیہڑے پلکاں اُتے آ جاون اوہناں رکننا، کیہ تے چونا، کیہ
 ہن حال دے دکھ بٹھیرے نیں گئے ماضی اُتے رونا، کیہ
 ماضی دیاں یاداں جد آون بھل جان دا چارہ کریا کر
 اے دل توں میرے نال کدی گئے سے دی گل نہ کریا کر

زُمانہ

میرا حافظہ

آسمان تے زمین دے

سارے بھیراں نوں کھا گیا اے

ہن میں

اچھ نہیں سکدا

کے وی بھید نوں

باڈراتے سورے

دانا باد توں آوندیا راہیا!
 گھوڑی تیز بجاوندیا راہیا!
 لہندے ولے جان توں پہلوں
 کواواں نوں ہتھ پان توں پہلوں
 بے شک بھونیں تے پیر نہ لاویں
 اک گل میری سن دا جاویں
 اتھے چھڈ گئی سکھ نوں صاحبان
 لیکن ٹر گئی سکھ نوں صاحبان
 پار سمندروں جا بیٹھی اے
 تینوں بھل بھلا بیٹھی اے
 جاندا ہویا ویکھدا جاویں
 آل دوالے جماتی پاویں
 جاندا ویکھیں جتھ کریاں
 پکاں ویکھیں لیراں لیراں

عُٹٹی ہوئی کمان توں ویکھیں
 راتھاں والی شان توں ویکھیں
 ترکش ویکھیں بھریا تیراں
 کسراں بیتی باجھوں ویراں
 لہو زنگا آکاش توں ویکھیں
 باڈر اُتے لاش توں ویکھیں
 اج وی مرزے مردے پئے نی
 ماضی زندہ کرمے پئے نی

.....☆☆.....

ٹریکٹر

پیراں بھونیں نوں چُنا چھڈیا

خالی ہونیاں گھیاں
گھبروواں ہتھوں بجگھی چھٹی

بھج پنجالیاں گھیاں

مُنڈیاں نے نہیں ریڑی منگی

کڑیاں

سِلہ چکن نہیں گھیاں

بندے بندے جیڈیاں کنکاں

کھا مشیناں گھیاں

.....☆☆.....

بَدلہ

اَساں وَاہی کیتی موت دی
 لیا لہو دا وتر لا
 اَساں پُٹ پُٹ دھرتی گاہ کے
 دتے وِج ضمیر دھسا
 ساڈے کھیت بندو تھاں اُگیاں
 اَساں موڈھے لئیاں چاء
 اَساں وڈھیا اپنے کرم دا
 سانوں جگ دی، کیہ پُرواہ
☆☆.....

ڈراکل

اَج دا سُورج
 شام پئی تے
 ہو کے بھردا مویا
 اِس دی موت دے اُتے میرا
 اک ہنجو نہ چویا
 فیر کیہ ہویا
 کل دا سُورج ویکھاں گا میں
 پُ
 اوہنوں میں تک نہیں سکناں
 اوہدے ولوں مکھ پرتا کے
 اپنی کُنڈ نوں سیکاں گا میں

.....☆☆.....

ضمیر دے مجرم

بس نوں نسل دے جج نوں
 اسیں دیئے کیوں دلیل
 اساں کٹیا اپنے آپ نوں
 ساڈے پنڈے نیلو، نیل
 اسیں ہاں اقبالی جرم دے
 اسیں کریئے سمجھ اویل
 اساں جیلوں اَبے نہیں چھٹنا
 اویں عشاں کرن وکیل

.....☆☆.....

پرلے پتَن

پرلے پتَن پٹھیاں کڑیاں
 اَج وی واچاں مارویاں
 ہیراں سوہنیاں صاحباں جہیاں
 عشق توں نہیوں ہار دیاں
 ارلے پتَن بیڑیاں خالی
 چیکاں پیاں مارویاں
 قسماں گٹیاں پیار دیاں

.....☆☆.....

نویں کہانی

اپنا آپ پرایا لگدا اے
 اپنی سوچ بگانی
 اپنا چہرہ اسیراں لگدا
 عکس جویں وچ پانی
 ذہن تے خوف دا پہرہ لگا
 اکھیاں وچ حیرانی
 میریاں گلاں میری صورت
 سبھ نوں وِسّر جانی
 فیر نواں فنکار کوئی آکے
 بھسی نویں کہانی

چیون

سنانوں مٹھکھ نے گھیرا پایا
 اسیں مٹھسکدے رہے وچ زہواں
 سانوں کسے نہ چپ کرایا
 اساں اپنا آپ گویا
 جا ملیا دیس پرایا
 اساں چیون انج ہنڈایا

روایت

جتھے، عیتاں دے وِج صفائی ہووے
 کھیت اُگدے بُجیاں وانیاں وے
 آوَلے کھادے وا پچھوں سواد آوَندا
 بول آوَندے نیں یاد سیانیاں دے
 جتھے شہر ہووے سارا اُنھیاں وا
 بھاگ جاگ پیندے اوٹھے کانیاں دے
 خلش کھیاں دے پُت ہون کئی
 پُتر راجے نہیں ہوندے ملوانیاں دے

.....☆☆.....

مَسْرُو

میں وی ہاں مخلوق خدا وی میں وی جگ وچ آیا
میں وی وی حوا وی لوگو! میں آدم دا جایا

نہ میں ہندو نہ میں مسلم نہ میں سکھ عیسائی
نہ کوئی میری شان اچیری نہ میری وڈیائی

نہ میں وچ مسیحاں روواں نہ مندر وچ کوکاں
نہ میں بُریاں وی بریائی نہ نیکاں دیاں پھوکاں

نہ مینوں کوئی اوتر آکھے نہ میں پترّاں والا
نہ میں مائی باپ کہایا نہ منڈیاں دا لالہ

نہ کوئی میرا رشتہ ناطہ نہ چاچی نہ تائی
نہ کوئی نند ننان نہ دیوز نہ بھابی نہ بھائی

نہ کوئی میرا یار دِلے وا نہیں سہیلی میری
نہ میں ہار وا ویسی ککڑ نہ دیہڑے دی پیری

نہ میں جھلا نہ میں جھلی نہ اانا نہ دانی
نہ میں اادا نہ میں دادی نہ میں اانا تانی

نہ میں ہل دی جگھی پھڑکے بھونیں نوں جوتر لایا
نہ کوئی میرا داج بناوے نہ میں چہرہ ڈاہیا

نہ میں ووہٹی کھلناں والی نہ میرے ہر سہرا
نہ میں خاوند انکھاں والا نہ کوئی خاوند میرا

نہ میں پتر لئی درگاہ تے دیوے بالن جاواں
نہ میں منگاں مہل چبارے نہ کوئی نوکر چاہواں

نہ کوئی میرا پڑھے جنازہ نہ کوئی قبر بناوے
نہ کوئی دیوے بالے آکے نہ کوئی پھل چڑھاوے

جاواں تے کوئی خیر نہ مینگے، آواں تیل نہ چوہے
میرے جہیا بد قسمت لوکو شالا کوئی نہ ہووے

میں تے بار دا جنتد کریر آں جیہڑا کدی نہ پھلپیا
مسرّاں وچ میں کوڑ کو وانگوں نہ کچّا نہ گلپیا

میں تے مل مسواک دندا سے پڑ وچ نچّاں گاواں
نہ مینوں کوئی کنجری آکھے نہ میں یار سداواں

بوہے بوہے ٹھیڈے کھاواں منکدا پھراں ودھائی
میرا ویہڑا سُنج مُسبجا کوئی نہ ججّی جائی

نہ مُنڈیاں سنگ کھیڈاں کوڈی نہ کڑیاں سنگ گڈیاں
نہ بندہ میں بندیاں اندر نہ بُڈھی وچ بُڈھیاں

میری منزل کوئی نہ لوکو میں روڑا وچ راہواں
خُسرَا خُسرَا خُسرَا خُسرَا جی میں جگ تے پیاسداواں

تشیہ

اک گیاواں زندگی دے گھیر توں
 تھک گیاواں کوٹھو والے پھیر توں
 عمر کئی اے میں ڈھکے وی طرحاں
 کجھ وی نہیں کیتا ہے لگدا اسطرحاں
 کناں کو چہ در بدر پھروا رہواں
 ہوز کئی ذیر سولاں تے سواں
 آس کوئی ہوندی نہیں پوری کیہ کراں
 ذہن توں جذبے وی دوری کیہ کراں
 زندگی ہن وسہل دے کجھ دیر لئی
 سانجھ کے رکھ لے دکھاں نوں فیر لئی
 نہر دے کٹڈے تے چھاویں بہن لئی
 جی بڑا کروا اے کلیاں رہن لئی

.....☆☆.....

تسلیں نہ کرنا

نویں سے تے اکھ رکھن والیو!
نوجوانو!

اساڈے نال نہ زندگی دا
حساب کرنا

نہ دکھ درداں دا حال چھٹنا

نہ ہاسیاں دی ای وٹڈ کرنا

اساڈے اُتے تے سارا جیون

اکو موسم نے راج کیتا

اساں تے اتھے ہے برفزاراں دی قید کئی

ہنھیریاں دے عذاب جھلے -

اساڈے مگروں خزاں دے موسم کدی نہیں آؤنا

سب خزاواں تے خشک موسم

اسیں تے اتھے گزار چلے

نوجوانو!

زندگی دے پینڈیاں وِج
 سبز موسم رنگین منظر وی ملے سن
 پر کیہ کر دے
 اَساں تے اپنے دِلاں دے اندر
 ہنھیریاں دے سی گھر بنائے
 تے لوبھ لالچ ضرورتاں دے
 محل اُچے بنا کے رکھے
 تے دیرِ نفرت کدورتاں دے
 سی شہر سارے آباد رکھے
 نوجوانو!

آون والا نواں زمانہ تہاڈے لئی اے
 نہیں سب بہاراں تے سبززاراں تے حق تہاڈے
 نہیں جھیلاں نہراں تے آبشاراں تے حق تہاڈے
 نہیں پھل کھلیاں تے تتلیاں تے وی حق تہاڈے
 نوجوانو!

دِلاں دماغاں تے چاہتاں وِج
 تہیں ایہ سارے حسین موسم

جوان رکھنا

تے پیار اُتے ایمان رکھنا
 کسے وی لمحے ملے خوشی جو
 اوہ نال سینے دے لاکے جینا
 تے زہر جیہڑا آساں اے پیتا
 تسیں نہ پینا

دوواں پاسے

تیری دھرتی نانا کا راون کر دے راج
 دین دھرم دے نام تے جھگڑے وچ سماج
 بمباں دے نال نانا دھرتی گئی اے ڈول
 آج تے بھگت کبیر دے وی ہو گئے پتھر گول
 آج ذہناں وچوں نکلیا سکھ وٹڈا شیخ فرید
 آج لہو وچ ڈبی آؤندی کیہ ہولی تے کیہ عید
 دھواں دھواں سب شہر نیں گھر دے وچ آگ
 کوئی چینی پیا اے کھچدا کوئی پیا لاہندا پگ
 رکیل نہ سکے ظلم نوں ایہہ سا دھو سنت فقیر
 آج مکی لگے اے نانا سچ بولاں دی تاثیر
 آج ٹیلی ویژن ریڈیو پے کر دے چیک پکار
 آج خون دے اتھرو وٹڈوے پے گھر گھر وچ اخبار
 دریا وگدے خون دے کھیتی آگدا زہر
 ویس تیرے دی نانا میں کس توں منگاں خیر

وَنَجِّ

فجر دے چہرے اُتے مڑھکا کھڑا پونجے
دھرتی ساری گندی کوڑا کھڑا ہونجے

مسجد مندر گورووارے سارے سنجے
زب وی لا دتا اے لوکاں نے ہن کھونجے

.....☆☆.....

مُھلیکھا

آپے ای ٹٹنا آپے ای جڑنا
 آپے ای اٹھنا آپے ای ڈھینا اک مُھلیکھا
 اکھوں اوہلے موت دا منظر
 صدیاں تیکر زندہ رہن دا اک مُھلیکھا
 اپنی ذات تے وکھ دُنیا دے
 سانجھے کرن دا اک مُھلیکھا
 کلیاں بہہ کے روون دا تے
 اپنے ہون تے نہ ہون دا اک مُھلیکھا
 ذہن دیاں پروازاں ساریاں امبراں ولے
 دھرتی دے نال جڑیاں رہن دا
 اک مُھلیکھا
 ایہ مُھلیکھے میری ذات دے اندروں جمن
 خورے کیوں؟

.....☆☆.....

پانی دا پندھ

اک پانی دا پندھ ہے
پھاڑوں ڈگنا ریت

کھوہ پانی دا پندھ ہے
کھوہ توں ٹرنا کھیت

دل پانی دا پندھ ہے
وگدا اکھیاں سیت

پانی دے ایس پندھ وا
کوئی نہ جانے بھیت

خودکشی تے زندگی

دیس نوں چھڈ کے جاوَن والیا!
 تیرے جان دے مگروں
 ساڈیاں عمراں وی ڈھل گئیاں
 تیری یاد چ رو رو ہن تے
 اکھاں پتھر ہوئیاں
 تیرے جان دے مگروں جنا!
 کئی خزاواں لنگھیاں اتھے کئی بہاراں آئیاں
 کئی واری فصلاں پکّیاں
 واہیاں بیجیاں وڈھیاں گاہیاں
 کئی جھکھڑ جھلے اتھے
 کئی ہنھیریاں آئیاں
 کنیاں ہڑاں نے
 ساڈیاں کلّیاں کوٹھے جھگیاں ڈھائیاں
 کئی واری آساں کوٹھے چھتے

نویاں جھگیاں پائیاں
 کئی واری موت نے آکے
 سانوں چھیاں پائیاں
 موت وی ساتھوں ہر جاندی اے
 اسیں نہیں ہمت ہر دے
 زندہ رہن لئی اسیں تے اتھے
 پل پل چارے کر دے
 سنیا اے آساں وی

پار سمندروں

بھکھ ننگ تے دکھ بیماری

نہ کوئی ہونی ہوندی

نہ کوئی اوتھے دھپے سڑدا

نہ کوئی پالے ٹھردا

مسکھ آرام ہزاراں اوتھے

خلقت زجی چجی

پہ
 مسکھاں وچ وی سنیا اے لوکی

ٹھنڈیاں ہاواں بھر دے
 جیون کولوں تنگ آ جاندے
 گولی مار کے

پھاہے لے کے

موہرا کھا کے مردے

جیون کولوں ڈر دے

دیکھ اسیں جیون لئی اتھے

کیہ کیہ کروے چارے

مڑا!

تیری دھرتی ماں پئی

تینوں واجاں مارے

.....☆☆.....

کچھ

کچھ بیتیاں راتاں
کچھ گذریاں باتاں

کچھ شام سویرے
کچھ گوڑھ ہنھیرے

کچھ ہتھیاں دیاں لیکاں
کچھ چپ دیاں چیکاں

کچھ خون دے اتر
کچھ چہرے پتر

کچھ ٹردیاں لاشاں
کچھ ٹٹیاں آساں

کچھ پنڈے سڑوے
کچھ پالے ٹھروے

کچھ گرجے مندر
کچھ کعبے اندر

بے جرم زنجیراں
کچھ جرمِ ضمیراں

کچھ سچ دے قیدی
کچھ حق دے قیدی

کچھ ٹھکڑے دی پھانسی
کچھ دھک دی پھانسی

قسمت دے سووے

عصمت دے سووے

بِالَااِ وِے سُوْدِے
مَالَااِ وِے سُوْدِے

كُجھ دَاَج تِے رِسْمَااِ
كُجھ وِعدِے قِسمَااِ

كُجھ مِڑِیااِ جِنجااِ
كُجھ مُنْثِیااِ وِنگااِ

عُرْبِت دِیااِ اَگااِ
كُجھ پِیرِیااِ پِگااِ

تَقْدِیرِ وِے مَارِے
كُجھ لِیكھااِ ہَارِے

كُجھ ہِڑِنااِ مِروِے
اُوڑااِ نااِ لُروِے

کچھ ڈب ڈب جانے
کچھ موہرا کھانے

کچھ کٹیاں چیمہاں
کیہ دوش غریباں

جد یاد کراں میں
کئی وار مراں میں

ایہ قہرِ خدایا
دس کس نے پایا

سن حال دہائی
یا محمدِ خدائی

.....☆☆.....

جیراں

اک ٹیار سی سہتی سادی
ایہہ سی کھیتاں دی شہزادی

دودھ بڑکن دا چج وی سوہنا
کک چٹن لئی چج وی سوہنا

چرخا کتنا وی آوندا سی
سوتر وٹنا وی آوندا سی

کھڈ گل وچ پا لیدی سی
کوٹھے مٹی لا لیدی سی

تندور تپانا وی آوندا سی
ساک پکاونا وی آوندا سی

توے تے روٹی پا لیدی سی
نال اچار دے کھا لیدی سی

کپڑے دھونا چنگا لگدا
نہر ج نہاؤنا چنگا لگدا

چکی جھونا وی سوہنا سی
لال پراندا وی سوہنا سی

بوکر باری کر لیدی سی
دھپاں پالے جر لیدی سی

تیل سرہیوں دا لا لیدی سی
کڑیاں دے نال گا لیدی سی

جھانجراں پیریں جھنکدیاں سن
وینی چوڑیاں کھنکدیاں سن

سک ہونٹھاں توں مہمبھ جاندا سی
لوگ گواچا لہہ جاندا سی

ہان وا کولوں نگہ جاندا سی
حسن وا صدقہ منگ جاندا سی

دل سینے وچ دھڑکن لگدا
مچھی وانگوں پھڑکن لگدا

دل تے پتھر دھر لیندی سی
چنی سرتے کر لیندی سی

نیویاں نظراں کر جاندى سی
شرم حیا نال مر جاندى سی

سُرمَا بھلی مہندی ڈھلی
یورپ آ کے سب کجھ بھلی

سُرخی پُوڈر لاوٹا آیا
گل وچ مانٹل پاوٹا آیا

وال کٹا کے پینٹاں پاوڈری
ڈسکو دے وچ جا کے گاوڈری

سہیلیاں مھلیاں ہانی بھل گئے
پنج ندیاں دے پانی بھل گئے

چادر لے کے بھل گئی بہنا
لاہیا شرم حیا وا گہنا

اپنی سب اوقات اوہ بھلی
خلش دی ہر اک بات اوہ بھلی

مٹھکتی زل گئی وچ امیراں
یورپ آ کے مر گئی جیراں

ابے موسیٰؑ

صرف اک رات ہے
 پوربی دنیا توں لے کے
 پچھی دیاں دے تیک
 گرم پانی تے سرد موسم
 سبززاراں تے برف زاراں
 دے درمیان
 بے حسّی تے بے وی دا
 ہے اک تماشہ
 گورے کالے چہریاں دے درمیان
 فلپائن دی سرحد توں لے کے
 چلی دے ساحل دے تیک
 صرف اک رات ہے
 کشمیر تے بوسنیا دے
 لہو توں لے کے

وائٹ ہاؤس دا پنڈھ وی
 اک رات ہے
 فرعونیت وی رات دا
 ایہہ پنڈھ کدوں ہے مکننا
 باجھ تیرے
 خون دریا نے کدن ہے سکنا؟

دھرو

ساڈے ویڑے کسے نے کندھ کیتی
ساڈی دھرتی نوں کسے نے پاڑ دتا

جس دے وچ سی پیار تے مہرا گدی
اوس کھیت نوں گدڑاں داڑ دتا

ساڈے ہتھوں سی کسے کمان کھوہ لئی
ساڈی پگ نوں کسے نے ساڑ دتا

مائی لدھی دی چٹی نوں اگ لائی
پنڈ وُ لے وا کسے اُجاڑ دتا

ساڈے ہتھ وڈھے ساڈی قلم توڑی
ساڈی ساری تاریخ نوں ساڑ دتا

ذاتِ واقیدی

کیہ پچھنا میں
 دل دے ویٹھے
 کیہ کیہ میں تصویراں
 کیہ کیہ کیتا ہونیاں نے
 کیہ کیتا تقدیراں
 لوں لوں کے ایس ویٹھے وچ
 جیون کتیا سارا
 ہن پالے نال بڈ ٹھروے میں
 جیتے بڑکدا جاندا
 ایس ویٹھے وچ گھپ ہنمیرا
 کجھ وی نظر نہیں آؤندا
 ایس ویٹھے نہ سورج چڑھدا
 نہ کوئی آؤندا تارا

ایس ویٹھے میں کل مکلا
 جیون بیتیا سارا
 ایس ویٹھے وچ ہجر وصال دے
 گیت وی کوئی نہیں گاؤندا
 مدتاں بیت کیاں ایس ویٹھے
 کوئی جوگی نہیں آؤندا
 ایس ویٹھے دیاں کندھاں کوٹھے
 نہ کوئی بوہا بنا
 اپنی ذات دا قیدی آں میں
 ایس ویٹھے وچ چنا!
 کیہ پچھنا ایں
 ایس ویٹھے وچ
 کیہ کیہ ہوندیاں رہیاں
 رتجھاں والیاں ولّاں
 پھٹوں پہلاں ای مر گیاں
 پہلاں دے بس ناں سنے نہیں
 پھل نہ ڈٹھا کوئی

نلبل ایس ویٹھے نہ آئی
 نہ ہستی نہ روئی
 بھوریاں وی تھاں مٹری جالے
 ٹھوئیں سہ ہزاراں
 اپنی ذات چوں باہر نکل کے
 کس نوں واجاں ماراں
 باہر وی میرے جہیاں شکلاں
 میرے ورگیاں اکھلاں
 میں کلا نہیں ذات دا قیدی
 میرے ورگے لکھاں

.....☆☆.....

جَلَاوِطِنِی

اسیں گھر دیاں نال نہیں رُتے
 نہ بچناں نال غصّے ہوکے پنڈ چھڈیا سی
 ہن لگدا اے جِراں ساڈا دانہ پانی اٹھ گیا سی
 مٹھکھ دے ہتھوں رُوح دا رنگ نکھٹ گیا سی
 پر ہن مُدّت ہوگئی سانوں
 اپنے آپ توں رُسے ہوئے آں
 سانوں آکے کون منائے
 کبھرا ساڈے ترلے پائے
 کبھرا سانوں نال لے جائے
 کسے تے کوئی وی رہی نہیں آس
 بڑے اُداس آں
 بڑے اُداس

.....☆☆.....

شاعر

میں تے کوئی شاعر نہیں ہے شاعری اچھی شان
شاعر نہیں اوہ جیہڑے، لیکن نبیاں دے فرمان

شاعر بولن وانگ پیغمبر شاعر ولی فقیر
شاعر تدبیراں نال بدین قوماں دی تقدیر

شاعر رب دے خاص نہیں بندے دھندے رہن ہمیش
اکوتھاں تے بہندے رل کے شاعر تے درویش

شاعر ہر انسان دے دکھ نوں کردا اے محسوس
وسدا ہووے چین کوئی بھاویں رہندا ہووے روس

سرکھاں نالوں پتر ٹٹن شاعر ڈوہلے نیر
ایہہ ظالم دے سینے وے حق دا بن کے تیر

شاعر دُنیا نون پیا دَسے وحدت والے قہے
شاعر نون تے ساری دُنیا رُوپ خدا دا دَسے

شاعر پار آسمانوں جاندا ڈُتے وِچ سمندر
چودہ طبق وی روشن رکھے اپنے سینے اندر

شاعری کسب پیغمبراں والا جو سُننا سو کہنا
بھری بھرائی وِچ خدائی کل موکلیاں رہنا

نہ میں کوئی شاہکار بنایا نہ میں کوئی فنکار
نہ ولیاں نہ وِچ فقیراں ' میں آں دُنیا دار

نہ باہو نہ مُبھٹا بنیا نہ میں شاہ حسین
ایویں خلش جی مینوں لوکی شاعر شاعر کہن

.....☆☆.....

1945ء

جگ اُتے شانتی نوں قائم رکھن والیو!

ایشیا دی

چھ اگست دی سویر نوں وی یاد رکھنا

اٹھ وُج کے دیہہ منت تے خاموش رہنا

دو گھڑی لئی

اپنے کناں تے ذہن دی سکرین اُتے

تصویر تگناں تے چیک سُننا

ہیروشیما دے بچیاں دی

کہ ایس توں بوڈی چیک جگ تے

سُنی بے اُج تک؟

جے نہیں سُنی تے دو گھڑی لئی

یاد کرنا

فلسطینی تے عراقی

بے دواواں مرن والے بچیاں نوں

جے کر نہ سکو

تے فیر ایٹم بم

سٹنا زمین اُتے

کہ ایہو اِکو علاج ہے جے

جگ اُتے شانتی وا

بھاگ

اُچے اُچے محلِ تاڑے
ساڑے جھگیاں وچ بیرے

تساں وے بھاگیں راتیں چائن
ساڑے چٹے وین وی نھیرے

.....☆☆.....

چیت رت

راتیں برف تے
 دن نون سورج سیکن والیو لوکو!
 تہاڈیاں ہڈاں وچوں پالا کد نکلے گا
 جنم توں لے کے مرن دے تیکر
 مہکمہ ننگ تے دکھ دیاں باتاں
 تہاڈیاں مسکیاں بلہاں اُتے
 کئی دعاواں مر کھیاں نہیں
 برقاں دے وچ ٹھر کھیاں نہیں
 تہاڈیاں آساں دے رکھاں نون
 کد لگے گا بور؟
 چھوٹے دن تے لمیاں راتاں
 چیت رت وی دور

.....☆☆.....

کچھ سی پنچھی

کیہڑا رکھ سی

کیہڑی چھاں سی

کیہڑا پیو سی

کیہڑی ماں سی

ویہہ ورہیاں دے کڑیاں منڈے

بھل جاندے نیں

فیر خیراتی ہوٹلاں دے وچ

بڈھے ماپے

رل جاندے نیں

.....☆☆.....

تیری چٹھی

تیری چٹھی آئی
 ٹھنڈے دل نوں پائی
 میں پڑھدا جاواں
 تے ٹھروا جاواں
 تیرا پیار پرانا
 مری سوچ دا گہنا
 تیرے اکھر موتی
 نیناں دے جوتی
 چٹھی دے اندر
 تیری سوچ سمندر
 پئی ٹھاٹھاں مارے
 بیڑی دے وانگوں
 دل لوے ہلارے
 راوی دیاں چھلاں

اوہ دستریاں گلاں

مخمل دا قصہ

مری یاد دا حصہ

مینوں یاد کرایا

دل نوں تر فایا

ماضی دے منظر

میں وچ تصور

دل کردا اے میرا

گھر لاواں پھیرا

تیری صورت دیکھاں

اوہ صورت دیکھاں

کیہ پچھیں مینوں

کیہ دساں تینوں

کنج عمر گزارے

ہجراں دی ماری

ہن گھڑی دا میلہ

میں ڈیکر ویلا

میں ڈھلدا جاواں
 پل دا پرچھاواں
 ہر وقت اُداسا
 نہیں آؤندا ہاسا
 میں رُلیا ایتھے
 سب مھلیا ایتھے
 دل بھرے اڈاری
 یاراں دی یاری
 مینوں بہت رُواوے
 جد چیتے آوے
 ایتھے سُر دِ ہواواں
 کوئی سُنے نہ ہاواں
 میں کلا ترفاں
 ہر پاسے برفاں
 نہ پھلُ خشبوواں
 نہ تتیاں لوواں
 خزاں دے منظر

مرے دل دے اندر
 نہ رنگ بہاراں
 نہ محفل یاراں
 سرہیوں دے کھیتز
 نہ ماگھ نہ چیتز
 کرتے نہ لاپے
 سب رنگ گواپے
 دولت وپاں رتجھاں
 لالچ دے لوبھاں
 ہن سبھ کجھ کھویا
 میں کلا ہويا
 مینوں قسم خدا اے
 پردیس سزا اے
 تو نہہ محنت کر لیں
 بھکھاں نوں جر نہیں
 پر دیس نہ چھڈیں
 پر دیس نہ چھڈیں

کیوں

ماں فی ماں
 تو نہہ مینوں ہاڑ دتی رتے
 جھیا اک دی چھاویں
 اکھ کھلی تے دکھ دا سورج
 ہرتے آن کھلوتا
 سارا جیون دھپے سڑیا
 ڈھلے نہیں پر چھاویں

.....☆☆.....

ڈیم

پانیاں دے نال پکے کیتے رشتے اُساں تمیرے
 ”پانیاں پاروں بجلی کیتے“ روشن چار پھیرے
 دیوے نالوں سا نجھاں ٹٹیاں
 اُجڑے پیار دے ڈیرے
 انساناں دے
 سیناں دے وچ
 ودھ گے ہور ہنیرے

کوشی نال کواٹر

فجریں اٹھ کے کوشی جانا

آن پکانا

بال جکانا

روز دا کم این

کھردرے ہتھیں کپڑے دھونا

استری کرنا، سودا ڈھونا

روز دا کم این

بیگم جی توں ڈرویاں رہنا

جھڑکاں سہنا، جی جی کہنا

روز دا کم این

صاحب دے ننگے پنڈے اُتے

مٹھیاں بھرنا، مالش کرنا

روز دا کم این

بیگم جی دا
 پنچنا گاؤنا
 رات نوں گھر وچ
 چہکے آؤنا
 روز دا کم این
 صاحب دے آکھے دو گھڑیاں لئی
 پلنگ تے سونا ، بدن تڑونا
 روز دا کم این
 ادھی راتیں
 گھر نوں آؤنا
 راہ وچ رونا
 روز دا کم این

.....☆☆.....

صدیاں پچھوں

صدیاں پچھوں اس دھرتی تے
 عجب تماشا ہویا
 غیرت مند دے پیراں وچ
 بے غیرت ہنجو چویا
 بے شرمی دے کھوہ وچ ڈب گئے
 شرماں دے رکھوالے
 ٹھاہ ٹھاہ وجن بھونیں پٹاکے
 بدکاں آل دوالے
 لڈی بھنگڑا تھال تے سہی
 ناچ ولایتی ہویا
 لکھ مخلوقاں دُنیا دے وچ
 آدم جہیا نہ کوئی
 پر آدم دیاں کرتوتاں تے

اَج وی فطرت روئی
 سر توں لے کے پھراں تھیکر
 ساری تنگی ہوئی
 چیکاں دے پردے وچ حوا
 اپنا آپ لکویا
 حوا جائیاں سارے جگ وچ
 ننگ منگیاں ہوئیاں
 آسماناں ول چک چک بانہواں
 ساریاں رل کے روئیاں

.....☆☆.....

لڈی دا گھر

پنجاں بوہیاں والے گھر دی
چھتری اُتے

کئی کبوتر ہوندے سن
لکے چٹے جانگی کالے
نیلے ساوے

واواں دے وچ

تاریاں بھردے بازیاں لاندے
اپنی اپنی چال دکھاندے
دھرتی تے آسماناں دے نال
سناٹھ بناندے

چوریاں کھاندے

ناچ دکھاندے جھمڑ پاندے

گنگووں گنگووں گیت سناندے

پیارِ محبتِ والی اوہ تے
 اک علامت ہوندے سن
 ہن سنیا این
 اس چھتری تے
 شکرے گرجاں کاں بہندے نیں
 گھردے سائیں مر گئے خورے
 ایہہ کلمو نہیے
 تاں بہندے نیں؟

.....☆☆.....

جمہوریت

ہڑھ دا پانی کھیتاں اُتے
 چھڈّے کے ٹر گیا اٹ
 اڈ نہ رہ گئی کھال نہ رہ گئے
 نہ رہ گئی کوئی وٹ
 بگے جو کے کھیتاں دے وچ
 بیجی اساں کپاہ
 پانی لایا گوڈی کیتی
 پھٹن دے دن آئے
 فجریں اٹھ چنن نوں ٹر گئے
 شامیں پرت کے آئے
 توڑ لیائے بھر بھر پلے
 اک جوانہ تے گھاہ
 بھریئے ٹھنڈے سہاہ

.....☆☆.....

ہُن نہیں

سب نوں گھیرے پائے چُپاں
پتھر لوک بنا لئے چُپاں
اندروں سینے کھا لئے چُپاں

ہُن نہیں گدا پاوندیاں کڑیاں
ونگاں نہیں چھکاندیاں کڑیاں

ہُن نہ لاڑے سہرے لاون
ہُن نہ ماواں کھٹن مناون
ہُن نہ بھیناں گھوڑیاں گاون

ہُن مہندی نہیں لاندیاں کڑیاں
نہ کوئی کھٹن مناندیاں کڑیاں

نہ ہُن منڈے میلے جاون
نہ ہُن گھبرو مرزا گاون
ہل نہ چلدے ڈکے جاون

بھتتا نہیں لے جاندياں کڑياں
نک وچ لوگ نہیں پاندياں کڑياں

ہن نہیں مینہ ساون دا آوندا
ہن نہیں جتڈ تے بینڈا گاوندا
مرزے دی سُر کوئی نہیں لاوندا

ہن نہیں پینکھاں پاندياں کڑياں
ہن نہیں کھیڈن جاندياں کڑياں

سوہنیاں صاحبیاں ہیراں رُلیاں
پیاروے قول قرار نہیں کھلایاں
پاٹے گلے میڈھیاں کھلایاں

ہن نہیں کجیل پاندياں کڑياں
مینڈیاں نہیں بناندياں کڑياں

رکھاں نالوں وچھڑے سائے
لہو نوں لہو نہ سینے لائے
ویری ہو گئے ماں پو جائے

ہن نہیں ویر کھڈاندياں کڑياں
ہن نہیں ککلی پاندياں کڑياں

ہُن نہیں گاؤندیاں گیت ہواواں
 ہُن نہ کڑیاں چُگن کپاہواں
 ہُن نہیں داج بناندیاں ماواں

سوٹ نہیں کُتن چاندیاں کڑیاں
 ہُن نہیں چرے ڈاہندیاں کڑیاں

بدل گئی اے ہر شے کل دی
 دیوے دی تھاں بجلی بدلی
 کھوہ دی تھاں ہن بھی چل دی

گھڑے نہیں سرتے چاندیاں کڑیاں
 پانی بھرن نہیں چاندیاں کڑیاں

دکھ بڑے در پیش گیاں لئی
 مٹھکھ بدلے پر دیس گیاں لئی
 چھڈ کے اپنا دیس گیاں لئی

ہن نہیں کانگ اڈاندیاں کڑیاں
 چوری کٹ نہ پاندیاں کڑیاں

.....☆☆.....

دھماکہ

رُکھاں کیتے کیرنے
 پندھ ودھاگئی رت
 سوچ کھلوتی سول تے
 بندے بن گئے بت
 گھپ ہنھیر اُسمان تے
 تارے بھل گئے لو
 گندھک کھوہ کے لے گئی
 پھلاں دی خُشبو

.....☆☆.....

ایٹم بمب توں وڈی

جنگ نوں اکھیاں توں اوہے

جیہڑی جنگ دا

حالی تیک اعلان نہیں ہویا

شہراں وچ ہنھیر نہیں ہویا

مٹھکھو اُجے نہیں وچیا

جنگ

ایہہ تہی دنیا دے

ہر دیس دے اندر

سڑکان ملاں کھیتاں دے وچ

مٹھکھو نال لوکیں لڑوے پے نیں

پھاہ لے لے مر دے پے نیں

اپنیاں لاشاں چکدے پے نیں

دھرتی پٹھاں لکدے پے نیں

مچھکھ ننگ دا کوئی وی باڈر ہوندا نہیں
 جنگ لڑن دا کوئی وی آڈر ہوندا نہیں
 فیر وی

سوچ رہیاواں

ایہہ پیار نہتے لوکیں

ایس جنگ نال ایہہ کسراں پورا

لہہ سکن گے

کسراں بمب توں وڈھیاں سٹاں

سہہ سکن گے

.....☆☆.....

اے وطن

میریاں نیناں دے وچ لگیاں تیریاں لکھ تصویریاں
تیرے نال نین رلیاں ہوئیاں میریاں کئی تصویریاں

تیرے ناویں جیون میرا، تیرے ناویں مرنا
تیرے باجھ میں لکھ ورہیاں دے جیون نوں کپہ کرنا

.....☆☆.....

بیتیاں گزریاں باتاں

بکراں دیاں چھاواں تھلے نی
 اسیں دو گھڑیاں بہہ چلے نی
 کدی دل وچ میلے ہوندے سن
 آج بھیڑاں دے وچ کلے نی
 اسیں ٹھکھ دے پاروں نی مائے
 اساں دیس بگانے ملے نی
 ساتھوں پنڈھ نہ مکا دکھاں دا
 جیوں جے بودیوں لتے نی
 کدی کھیڈ دیاں دن مکدا سی
 ہن لیاں لگن راتاں نی
 اوہ کھڑ کھڑ ہسٹن دا موسم
 آج بیتیاں گزریاں باتاں نی

.....☆☆.....

نیویارک توں

کون لیاوے خبراں
 راہنمیں یار دیاں
 بکیاں لنگیاں ہوئیاں
 سائنڈل بار دیاں
 وچھلی مٹی ترکش لنگے
 جٹاں تے
 صاحبان ہیراں
 رل کے چیکاں مار دیاں

.....☆☆.....

فر نہ آویں

اوس دیہڑے توں جاویں کائواں
 جتھے تینوں کوئی کہندا سی
 آ میں تینوں چوریاں پاواں
 اوس بنیریوں جھاتی پائیں
 چپ رہویں توں نہ کرلائیں
 سنیں توں چوڑیاں کھنکدیاں نہیں
 لچھیاں پیریں چھنکدیاں نہیں
 گوہ نال ویکھیں سارے پاسے
 اج وی ہندا اے کوئی ہاسے
 مہندی والے ہتھ توں ویکھیں
 چھلے ورگی نتھ توں ویکھیں
 مہکاں وٹدے وال توں ویکھیں

گت پراندا لال توں ویکھیں
 سرے والی اکھ توں ویکھیں
 بلبھیاں اتے سک توں ویکھیں
 ہرنی ورگا لک توں ویکھیں
 ہیرے ورگی دکھ توں ویکھیں
 ندیاں ورگی چال توں ویکھیں
 روپ وا انت کمال توں ویکھیں
 ویٹھے دے وچ پھنڈے دے
 ویکھیں نم دی چھاں دے تھلے
 آج وی چرخہ ڈاہندا اے کوئی
 ویکھیں اوتھے گاؤندا اے کوئی
 آج وی اونسیاں پاؤندا اے کوئی
 ولدی تار و جاؤندا اے کوئی
 جے اوہ ویٹھا خالی دے
 نہ کوئی رووے نہ کوئی ہسے
 فیر نہ پرت کے آویں کانواں

.....☆☆.....

کتھے جاواں

وہیلے اکھیاں پھیریاں
 چڑھیاں لال ہنھیریاں
 دھوڑیں سورج سکھیا
 چانن جگ توں مکھیا

اُجڑ سکھیاں اوادیاں
 مَرکھاں چھاواں کھاہدیاں
 سُنج مسُنجیاں کھر لیاں
 چاکاں بھنیاں مَر لیاں

پنچھی روون بار دے
 بیلے چیکاں مار دے
 پتوں رڑھیاں کشتیاں
 خالی ہویاں وستیاں

تھاں تھاں مُتھاں ٹیکیا
 اُمبراں ولے ویکھیا

سر نوں پھراں اولار دا
 ہتھ کوئی پھیرے پیار دا

وڈے سارے مر گئے
 ویٹھے خالی کر گئے

اسیں کوٹھی لگے

ساڈے جُجے وِچ زمین دے
اکھاں ساڈیاں ول اُسمان

ساڈی سوچ اُڑاری مار دی
ساڈی سبھاں پچھے جان

ساڈے پیراں دے وِچ بیڑیاں
نہیں ہتھ تیر کمان

اسیں کوٹھی لگے سورے
ہے سی مرنا وِچ میدان

.....☆☆.....

احتجاج

فلسطینیو! غیرت مندو
 تسیں بہادر تسیں دلیر
 تہاڈا ساڈا لہو سانجھا اے
 سانجھا دین ایمان
 پر دکھ مسکھ سانجھا کوئی نہیں
 تہاڈے دکھڑے سن کے تک کے
 رو پیندے نیں ساڈے ہاں
 پر
 آسیں کر کچھ نہیں سکدے
 ہٹ ہٹ ہٹیلی ویرن تھکدے
 ہاں
 کدی کدائیں جوش ج آکے
 موڈھیاں اُتے کالیاں پٹیاں
 ہتھ وچ پھڑ کے جھنڈا لال

بے غریت قوموں دا نعرہ
 ناڈے مُونہہ تے آ جاندا اے
 احتجاج۔ احتجاج۔ احتجاج

.....☆☆.....

نہ فجر ہوئی

سکھ دے پل نون ہڈان خاطر لکھاں عمراں دا سفر کیتا
طوفان جھلے مصیبتاں دے تے ہر مصیبت تے صبر کیتا

روشنی دی آس لائی جے سورج اگے جھکائے متھے
پیار لوکاں دی دستیاں تے ہنھیریاں دے عذاب لٹھے

اساں منی دے مقام اُتے بخششاں لئی خون چویا
دعا تے منگی سی بارشاں دی پر قحط ساڈا نصیب ہویا

آزاد دیوی دے چرناں اگے ہزار جاناں دے دان دتے
غریب لوکاں نے سچ دی خاطر صلیب اُتے پُراں دتے

ساری دھرتی نون سبز کیتا تے فر وی سانوں نہ کھان لبتا
مزدوری سانوں ملی وراثت نہ نام ملیا نہ مان لبتا

ہتھ وی چکے سی امبراں اول فر وی ساڈے نہ بخت بدلے
 نہ تاج کوئی ہر توں لتھا نہ شہنشاہواں دے تحت بدلے

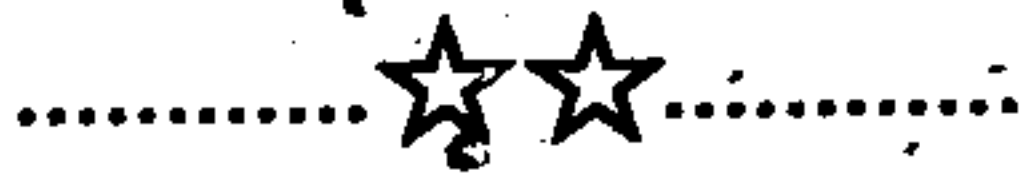
عبادتاں دے نال اساڈے سنگھ پائے زبان سسکی
 لکھاں سجدے خدا نوں کیجے نہ فجر ہوئی نہ رات سسکی

اقتدار

پینکھ دے اُتے اُتے لوکی دیوے کون ہلارے
 بیٹھے ہوئے نیں روڑی اُتے چاہڑے کون چبارے

چھپڑ دے وچ ڈبیا سورج ایس نوں کھیرا کڈھے
 پُرسرخاب دے ہتھ جے آوے ایس نوں کھیرا اچھڈے

پاگل

کٹھے ہو کے دانے پنڈ دے میرے گھر وچ آئے سُن
اپنی دانشمندی دے میں قہے بہت سنائے سُن

آٹھ گوانڈھ سجن بلی پنڈ دے کٹھے ہوئے سُن
واری واری اپنے اپنے قہے سب نے چھوئے سُن

اک نے پاگل کہہ کے مینوں میرے مونہہ تے تھکیا سی
گالھاں گندیاں روڑے وٹے مارنوں کھڑا رکیا سی

پاگل پاگل کہہ کے ٹر گئے جانو میرے سالاں دے
میرے ہتھ وچ گلے رہ گئے پائے ہوئے بالوں دے

سہارے

اپنے آپ نوں دھوکے دیواں
 مر مر کے پیا جیواں
 رات دا پاٹا ہو یا گلماں
 چائن دے نال سیواں
 فجریں اٹھ نماز گزاراں
 شام پوے تے پچواں
 دھمکی کلمے دے نال جاگاں
 راتیں کافر تھیواں

احساس

میں دھرتی دے سینے اُتے

اگن والا

پہلا رکھ ساں

میںوں میرے رب نے اپنی

قدرت نال اگایا

میرے پتر توڑ کے آدم

اپنا ننگ لکایا

میں اُج وی تے اوہو ای رکھ ہاں

مدتاں توں کرمایا

نہ پتر نہ سایا

اُج فیر آدم ننگ منگا

اُس آدم دا جایا

.....☆☆.....

بالِ دِی سَوِج

دوواں دا اک رنگ ہوندا اے

دوواں دا اک جِٹّہ

فیر کیوں؟

پانی میری مٹھ نہ آوے

بدل نہ دیون پلّے

دوواں نوں میں پھڑنا چاہواں

میں پاگل میں جھلا

.....☆☆.....

حقیقت

زندگی تے سدھراں دا نام ہے
 موت ناں ہے سدھراں مر جان دا

اُپنے لاهوردے

کامی دے وچ

دیکھے ہوئے

سارے منظر

اکھیاں وچوں

وہتر گئے نین

کالا جادو

گئے گواچے سمیاں دے وچ
 دھرتی وڈی سی کدی
 فلسفی اک نے فیر لےہوں
 اک گولا آکھیا
 گولا اہو فر چھوٹی جیہی
 سکرین اُتے آ گیا
 ارج فلسفی دی سوچ نوں
 کالا جادو کھا گیا
 ٹیلی ویژن پھیل کے
 کائنات اُتے چھا گیا

.....☆☆.....

چیتے دی دیوار

میری صورت اُج توں رُج کے اکھیاں وچ اتار
کل تے میں نہیں ہونا جگ تے کل دا کیہ اتار

بتی عمر دے سارے سُفنے میری اکھ وچ بھال
میں فرسنگ نبھا نہیں سکناں کل نوں تیرے نال

اُج دا میں ہاں اُج ہے میرے کل کسے نہیں تکیا
ویلے اِنج ای ٹردیاں رہنا ویلا کسے نہ ڈکیا

میںوں رُج کے پیار توں کر لے اُج نہیں آؤنا فیر
اُج دا قرضہ کل نہیں لہنا رُل نہیں بہنا فیر

اُج دا لکھیا سارے پڑھدے کل دا کسے نہیں پڑھیا
کل میں اک تصویر بناں گا، شیشے دے وچ جڑھیا

میریاں یاداں مورت بن کے رہن گیاں گھر تیرے
کجھ دن میںوں یاد کریں گی، چیتے آؤن گے میرے

کچھ دن جھولے پین گے تینوں چننا رہوے گی میری
کچھ دن تیریاں کناں دے وچ وُاج پوے گی میری

کل دیاں سنجیاں راہواں دے وچ میں نہیں دسنا تینوں
ہولی ہولی بوہے لگنا بھل جاوے گا تینوں

ہولی ہولی میری مورت ہووے گی بے کار
ڈھینڈی ڈھینڈی ڈھیہ جاوے گی چیتے دی دیوار

وٹر جاں گا سُننے وانگوں تیرے سینے وچوں
وٹر جاون جویں تریکاں گزرے مہینے وچوں

میرے نال ای دبی جائے گی اُج دی کہانی میری
اُج دی صورت کل بن جانا مٹی دی اک ڈھیری

میرا ہونا اُج دا ہونا اُج دا ہے اقرار
کل تے میں نہیں ہونا جگ تے کل دا کیہ اتبار

یادِ اداں دی سولی

حق ہمسائے ماں پو جائے نالے بجن پیارے
کوئی وی مینوں لین نہیں آیا چھڈن آئے سارے

ٹرن دے ویلے میرے دل وچ اکو حسرت رہی اے
پتھر وانگوں اکو سدھر پیئے مذکدی پئی اے

وچھڑن ویلے اپنی اگ نوں آپے سیک رہیا ساں
حسرت بھریاں اکھیاں دے نال سب نوں ویکھ رہیا ساں

کجھ جیون دے چنگے دن میں جہناں نال گزارے
خوڑے کوئی آواز چا دیوئے خوڑے کوئی پکارے

کوئی چا آکھے پرت کے آجا کوئی تے واجاں مارے
کوئی چا آکھے ہن نہ جاویں پردیسیں دکھ بھارے

کوئی چا آکھے پنڈ وی تیرے شہر وی تیرے سارے
کچے کوٹھے وی تیرے نیں، تیرے محل چو بارے

کوئی چا آکھے اس نگری دے سارے موسم تیرے
دن وی تیرے تیریاں راتاں تیرے شام سویرے

کوئی چا آکھے تیرے پچھوں فیر بہار نہیں آؤنی
تیرے پچھوں یاراں دے نال محفل کسے نہیں لاؤنی

تیرے پچھوں نم دے اُتے پینگھ کسے نہیں پاؤنی
ڈھاہاں دیوچ پھل نہیں کھڑنے ساون رت نہیں آؤنی

کوئی چا آکھے تیرے پچھوں گیت نہیں گاؤنے واواں
ککراں نون وی پھل نہیں لگنے، کھڑنا نہیں کپاہواں

تیرے پچھوں بیری اتوں چڑیاں نے اڈ جانا
کاواں نہیں بنیرے بہنا، بینڈے راگ نہیں لانا

ہجر وچھوڑے والیاں لمیاں راتاں نے نہیں سکنا
 زخمِ جدائی دا نہیں بھرنا، اکھوں، نیر نہیں سکنا

کوئی چا آکھے ہن نہ جا، سب رل کے دکھ جراں گے
 رل کے میلے جاواں گے سب رل کے عید کراں گا

دل دا شیشہ ککڑے ککڑے کسے نہ تکیا لہنوں
 کسے نہ موڑیا، کسے نہ ڈکیا، کسے نہ روکیا مینوں

یار تے یار نہیں، دور کھلو کے ہتھ ہلاون سکے
 نہ بھینتاں نے راہواں ملیاں نہ ویراں راہ ڈکے

ماں جے ہوندى لکھاں واری ٹھنڈیاں ہاواں بھردی
 میری اک، اک اتھرتے، سو سو واری مردی

پوئے جے ہوندا ٹرن دے ویلے ویدا لکھ دلا سے
 دریا وچوں لے کے ٹریاں، لوکو ہونٹھ پیاسے

اپنے گھر چوں ایسراں ٹریاں، جسراں کوئی پروہنا
 فر یاداں دی سولی چڑھنا، کنڈیاں اُتے سونا

خورے کینہری جوئے مکن، چيون دے سہاہ باقی
 خورے کس دھرتی تے کھلے، میری قبر دی تاکی

سَدھ

ہاڑ دی دوپہر
 تے تندور دیاں روٹیاں
 نہ اکا پتلیاں تے نہ اکا موٹیاں
 لسی دے کٹورے وچ
 مکھن ہوئے تر دا
 امب دا اچار ہوئے
 پایا ہوونے گھر دا
 گنڈا ہووے چیریا
 تے نمبو ہوئے نچوڑیا
 نمبو وی جو بوٹے نالوں
 سجرّا تر وڑیا
 پہلاں دی چھاں ہووے
 کھوہ ہووے وگدا
 کول بہہ کے روٹی کھاواں
 دل بڑا کردا

میںوں ہُن نہ واجاں مار

میری صورت منوں وسار کڑے
میںوں ہُن نہ واجاں مار کڑے

ہُن کیہ پچھائے پنڈ وچ میرے
سنگتاں ٹٹیاں اُجڑے ڈیرے
خالی ویہڑے شام سویرے
بڑے سوہنے شہر بزار کڑے
میںوں ہُن نہ واجاں مار کڑے

سُوبا چیرا بھل جا لینا
بھل جا راہ وچ اُونسیاں پانا
بھل جا کندھ تے لیکاں واہنا
میرے بھل جا قول قرار کڑے
میںوں ہُن نہ واجاں مار کڑے

کیڑا جالے دھپاں پالے
 کیڑا کھالے آڈاں کھالے
 کون مٹی وچ جیون گالے
 وچ شہراں موج بہار کڑے
 مینوں ہن نہ واجاں مار کڑے

☆☆☆☆

کس کم نہیں چہلاں دیاں چھاواں
 ہاواں بھردیاں خالی راہواں
 نہ چڑیاں نہ رولا کاناواں
 ہن نہ کونجاں دے ڈار کڑے
 مینوں ہن نہ واجاں مار کڑے

☆☆☆☆

شہراں سب سچائیاں چھڈیاں
 پیسے دے نال چلدیاں گڈیاں
 سچے جھوٹے بھردے وڈیاں
 کوئی کردا نہیں اعتبار کڑے
 مینوں ہن نہ واجاں مار کڑے

ریشم نال شغون وی وکدا
 منصف نال قانون وی وکدا
 انساناں وا خون وی وکدا
 اتھے وک جانڈے فنکار کڑے
 مینوں مہن نہ واجاں مار کڑے

.....☆☆.....

کد آؤنا ایں

رُت بہار ہوا دے مُلہے
 ویٹریاں وانگوں دل وی کھلے
 سینے چوڑے بانہوں بھریاں
 پنچھی ڈاراں پیلیاں ہریاں
 پھلاں وانگوں ہسدے چہرے
 کجلیاں شاماں لال سویرے
 دل نوں ہر شے سونہی لگے
 خوشیاں فحتن ہر اک پاسے
 ڈلھ ڈلھ پیندے سن جد ہاسے
 اوہو جہیاں رتاں مڑکے
 کد آؤنا ایں

.....☆☆.....

کوئی دے

کوئی دے جا کے بھیناں نوں
 کیہ حال جے اتھے ویراں دا
 ایہہ وچ پردیاں رُل گئے نہیں
 ایہہ کٹھے نہیں تقدیراں دے
 ایہہ کڑیل وانگ شہیراں دے
 ایہہ رانجھے میریاں ہیراں دے
 ایہہ داؤنی جن دے متھے دی
 ایہہ ڈلھکاں مار دے تارے سی
 ایہہ شوبھا میری دھرتی دی
 ایہہ سورج دے لشکارے سی
 نہ گھل توں ہن پردیاں وچ
 ایہناں ہیریاں ایہناں لعلوں نوں
 اے دھرتی میری پیاری ماں
 توںہہ سانہہ لے اپنے بالوں نوں

پرچھاواں

جدوں بندے دے چہرے اُتے
 جھڑیاں دین
 ڈھلاّ ہو جائے ماس
 فر بہار دے پرت کے آؤن دی
 سک جاندی اے آہں

بَدْوَعَا

اِک دِن مِیں اِک مَنگتے کولوں
 اوہدی گتھلی کھوہی سی
 اوہدے وچوں پیسے کڈھ کے
 جام شراب دا پیتا سی
 اوس شراب دے جام نے مینوں
 ڈاڈا نشہ چاء کیتا سی
 اوس نشے دی حالت وچ مِیں
 سڑکاں اُتے پھرناواں
 آوندیاں جانڈیاں راہیاں کولوں
 پیسے منگدا رہناواں
 اللہ واسطے دے دیو باوا
 ہر بندے نوں کہناواں
 روز نشے وچ رہناواں

.....☆☆.....

سکتہ

نہ کوئی بی اے جھولی دے وچ
نہ کوئی تھاں ایں بون لئی

نہ کوئی پئی مسکی میری
نہ کوئی کھوہ اے جون لئی

نہ کوئی سدھر سینے رڑکے
نہ کوئی گیت اے گاؤن لئی

نہ کوئی سکھ اے ہسن دے لئی
نہ کوئی دکھ اے رون لئی

.....☆☆.....

ویسے دی بانگ

مَنْ لَوْءُ

ایس دور دے دانشورو!
 کجھ نہیں ہو یا تھاڑے قلم توں
 سوچ دا کیہ پنڈھ پورا ہو گیا؟
 عقل جا بچی اے ہن معراج تے؟
 بہہ جاؤ ہن اک دے بوٹے دے پٹھ
 کیہ دلیل اے ہن تھاڑے ہون دی
 زندگی دے ناں تے ہنجو کیر کے
 اپنیاں لاشاں نوں ہن سجدے کرو

.....☆☆.....

ورشہ

سارا پیرس جگ جگ جگ
 سڑکاں شیشے جہیاں
 شاہاں وی عظمت دے قصبے
 بگ بین دے تھلے
 کلو پترا دا مصر وی سوہنا
 تاج محل کیا باتاں
 یونان دے ساریاں شہراں دے وچ
 دن چڑھدا وچ راتاں
 نیرو ہٹلر نام پرانے
 ہن نہیں رکھدا کوئی
 پورس والی گل پرانی
 وچ کتاباں ہوئی
 سب کہانیاں سب تاریخاں
 ساریاں آج وی سُچیاں

پُر سانوں کیہ
 جیکر ساڈا ورثہ
 وِج ہڑپے دِیا
 اللہ جانے
 کد جاوے گا لُھیا؟

اَجِوِي

گیت کوئی کنیں رس گھولے

سینے کھب دا تیر جہیا

ذہن چ اک تصور آؤندا

شیشے وچ لکیر جہیا

اکھیاں اگے پھردا رہندائے

حسن کسے تصویر جہیا

چہرہ مہرہ صاحبان ورگا

قد وارث دی ہیر جہیا

.....☆☆.....

کتھے رہ گئی

اوہ اہل پنجابی
 بلداں دی جوڑی
 رانجھے دی ونجھلی
 مرزے دی گھوڑی
 اوہ چرخہ چکی
 اوہ بوکر باری
 اوہ پیار محبت
 یاراں دی یاری
 کتھے رہ گئی
 اوہ گہی بھڑولا
 پڑچھتی پالی
 اوہ ساگ تے لسی
 اوہ بھتے والی
 اوہ لجاں والی

اوه خلقت ساری

اوه رسماں ریتاں

تہذیب پیاری

کتھے رہ گئی

بیانِ حلفی

اپنے ہوں توں اج میں انکار کرناں
انکار کرناں میں زندگی وی ہرگھڑی توں
انکار کرناں

میں ایس اپنے جسم توں وی
میرے کولوں یاد میری گواچ گئی اے
میں ساریاں وستاں دے ناویں بھل گیاواں
میں سارے یاراں دے چھریاں نوں
وسار دتا

رشتیاں دے قرضیاں نوں
اتار دتا

میرے اُتے میرے دریاواں دا پانی
حرام ہويا

آزاد ہواواں نے سینے نالوں
سہاہ دے رشتے نوں توڑ دتا

تے دھڑکنناں بے نام ہوئیاں

انکار کرناں

اُج میں بیٹی ہوئی زندگی توں

جیہڑی میں اپنی زمین اتوں

باہر کئی

بوسینیا

بستی لہو وچ ڈب گئی ساری

دھوئیں وچ آکاش

مٹے جنڈرے کھلے بوہے

باپ دا جچہ ککڑے ککڑے

ماں دیاں مشکاں بچھیاں

اگے

دھی دی ننگی لاش

.....☆☆.....

میرا پندھ نہ مکا

مہکمہ نہ لٹھی بابلا
میری مہکمہ نہ لٹھی

بوہل مکائے کنک دے
میں فیر مہکمہ

کھوہ سکائے جگ دے
میری تریہہ نہ لٹھی

پینڈے کیتے سوچ نے
میرا پندھ نہ مکا

بیٹھی رہی ہاں گھر اپنے
میں فیر وی تھکی

تیرے گھر دی یاد نوں اُج تک
لیک نہ سکی

لکھاں اکھر ذہن میرے وچ
میں فیر وی تھتی

واپسی

تُونہہ وی بابا بُڈھے وارے لندن ویکھ کے آیا ایں
میم کوئی چٹی گوری تُونہہ وی اپنے نال لیا ایں

ایتھے اوہ ای کالے گھگرے کال مُکالیاں بُڈھیاں نیں
اوہ ای کُٹیاں بھجیاں سڑکاں، مٹے کوٹھے گھڈیاں نیں

اوتھوں دی کوئی گل سنا چا اوتھے کسراں لنگھی اے
ایتھے اوویں مھکھ تے پالے ایتھے اوویں ای تنگی اے

دس خاں اوتھے دس والے روز شراباں پیندے نیں
مھکھ ننگ دے نال نہیں مردے خوشیاں دے نال چیندے نیں

ڈسکو دے وچ جا کے لوکیں روز ای نچدے گاؤندے نیں
ساڈے وانگ نہیں ہاواں بھردے سکھاں دے نال سوندے نیں

کاہنوں گیا میں یورپ دے وچ اپنے آپ تے ہسناواں
 کج گزری اے لندن منڈیو اُج تہانوں دسناواں

گوہ کریا جے ہر اک نکل میں کھول کھول کے دساں گا
 تسیں روو گے میرے تے میں اپنے آپ تے ہساں گا

لندن وی میں پھریا سارا ' پیرس وی تک آیاواں
 فرینکفرٹ وی ویکھیا سارا ' وینس وی تک آیا واں

یورپ دے میں سارے دیس تے ساریاں تھاواں پھریاں نہیں
 کھیتیاں وچ ہریالی ' راہواں پھلاں دے نال بھریاں نہیں

سو سو منزل والے کوٹھے چن نال گلاں کروے نہیں
 میرے درگے بندے اچی دھون کرن توں ڈروے نہیں

اٹھے پھر پئے ہوئل چلن عھکھا کوئی وی مڑدا نہیں
 ددھ گھیو وی گھاٹ نہ اوتھے آتا کدی وی تھڑدا نہیں

کمپیوٹر دا راج اے ہر تھاں دفتر، کیتے تے ہئی، کیتے
کمپیوٹر نال جہاز پئے چلے ملاں، کیتے تے گڈی، کیتے

اک پل وچ کمپیوٹر اوتھے جن دی خبر لیاؤندا اے
دنیا مسنگھڑ گئی اے اوتھے جسراں پنڈ کوئی ہوندا اے

بھونیں دے ہٹھاں گڈیاں چلن اُتے بساں کاراں نہیں
ٹیلی فون نہ کوئی کھبا نہ بجلی دیاں تاراں نہیں

زندگی ایہدے نال پئی چلے کدی وی بجلی جاندی نہیں
گڈیاں بساں ملاں چلن شہر ج ہنھیرا پاؤندی نہیں

چھ مہینے پینہ پیندا اے پانی کتے کھلوندی نہیں
گلیاں دے وچ گند تے کوڑا چکڑ کھوبا ہوندا نہیں

نہ کوئی ٹویا نہ کوئی بے لگن وانگ قالیناں دے
شیشے وانگوں چمکن سڑکاں دھوندے نال مشیناں دے

کوہ قاف دیاں پریاں وانگوں یورپ دے وچ تاراں نیں
لال گلابی چہرے زلفاں جیوں سونے دیاں تاراں نیں

گل کرن تے موتی کر دے ہاسے وانگ بہاراں دے
پتے لک تے لے جُتے ٹانڈے جویں جواراں دے

نیلیاں اکھاں پٹھاں ٹوئے سدے نیں رخساراں دے
چہرے جھلمل جھلمل مہکن ہٹ جویں سنیاں دے

اچے لے سوہنے گہرو کڑیل وانگ شتھیراں دے
سوہے رنگ تے چوڑے سینے رانجھے لگن ہیراں دے

وچ جوانی موجاں کر دے نرسریاں وچ پل دے نیں
بڈھے وارے گھار خیراتی بھار ایہناں دا جھلدے نیں

بڑی ترقی کیتی اوہناں دل وی چا بدلا ندے نیں
چنگیاں قدراں چھڈ کے اوہ ہن گند وچ کھب دے جان دے نیں

صدیاں پچھوں فیر اوہناں تے دُور جہالت آیا اے
 لوط دی قوم دے وانگوں اوہناں خاص قانون بنایا اے

ٹی وی اُتے رات نوں اوتھے میلیاں فلماں چلداں نیں
 بے شرمی دے پاروں نویاں نسلاں پیاں گلداں نیں

کیہڑی ماں اے کیہڑا باپ اے پتہ نہیں لگدا بالوں نوں
 حلال حرام وی اکا مھلیا اُس دھرتی دے لعلوں نوں

عورت بڑی آزاد اے اوتھے اپنی کر کے کھاندی اے
 بنگلا کوٹھی کار توں لے کے سگریٹ تک وک جاندی اے

جیہڑی بوہتی تنگی اوتھے اوہو سب توں چنگی اے
 ڈیڑھ گوکھ دی گھگھری اُتے دو انگلاں دی انگی اے

ماں دی اوتھے خبر نہیں منڈیو رل جھیاں وی بھیناں نہیں
 'ننگ منگی اوہ دنیا اے شرم حیا دا گہنا نہیں

سُوڑاں وانگوں وسدے کُنَبے کوئی اخلاقی قدریں نہیں
جانوراں دا جیون اوتھے دین دھرم دیاں خبریں نہیں

جنگل دے حیوان وی منڈیو اوہناں نالوں چنگے نہیں
تکلیاں سوچاں تکلیاں گلاں جُتے ننگ متنگے نہیں

امریکن افریقن ایشین سارے اوتھے رہندے نہیں
کد جاون گے وطنیں واپس اک دوجے نوں کہندے نہیں

یورپ دے وچ سب توں بھیرا حال اے ساڈیاں لوکاں دا
اندروں کالا باہروں چہرہ لال اے ساڈیاں لوکاں دا

اکلاپے دے دکھاں نوں اوہ نکیاں وچ لکاؤندے نہیں
کنہوں دن کوئی نہیں سُن دا کندھ نوں حال سناؤندے نہیں

پینٹ کوٹ پاون نال بندا یورپین بن جاندا نہیں
انگلش جرمن بولے کالا گورا تے ہو جاندا نہیں

مارک ڈالر پونڈاں دے لئی اپنا کلچر بھل گئے نہیں
 نہ ہنساں نہ کاواں دے وچ ککھوں سانویں تل گئے نہیں

ماپیاں نوں کوئی شرم حیا نہ دھی دی اے نہ پتر دی
 پو دے سامنے پتر اے دھی ماں دے سانویں اتر دی

ماپیاں سانویں کڑیاں منڈے اپنے یار لیاندے نہیں
 عزتاں والے اچھے شملے بے غیرت بن جاندے نہیں

ماں دا مونہہ سر کپڑے اندر دھی دیاں تتکیاں راناں نہیں
 یورپ دے وچ بے وطنیاں دیاں کنیاں اچیاں شانناں نہیں

منڈے کڑیاں موج اڈاندے ماپے رلدے رہندے نہیں
 کلیاں بہہ کے فیر ماضی دے ورے تھلدے رہندے نہیں

دھی نوں ٹورن دے لئی ماپے پورب پچھتم ویہندے نہیں
 سانوں لوڑاں اک رشتے دی اخباراں دے وچ دیندے نہیں

مَے دے پُت دیوں آئے کڑیاں دے نال پھدے نہیں
یورپ دے وچ دھیاں دے لئی چنگے رشتے لہدے نہیں

روز ای اتھے ججھاں ڈھکن روز طلاقاں ہوندیاں نہیں
آپس دے وچ گتہ منگھستی دو تہذیبیاں ہوندیاں نہیں

یورپ جاون والے منڈے یورپ دے ہو جاندے نہیں
یورپ گھلن والے ماپے اوڈک نوں پچھاؤندے نہیں

پئیے دے کے منڈے اوتھے کاغذی شادی کر دے نہیں
مہینے پچھوں گوری میم دے فیر جرمانے بھروے نہیں

تن مہینے دے ویزے لئی پاڑ ویلے پیندے نہیں
گوری دے لئی وکی بوتل آپ تے کھکتے رہندے نہیں

برفاں دے وچ سڑکاں تے اخباراں وگن جاندے نہیں
ایتھوں دے شہزادے اوتھے ٹیکسیاں پئے چلانڈے نہیں

دِنِ نُونِ بِلَااں دے وِجِ دُھتے رَاتِ وِی شِفٹاں کر دے نِیں
 پُتھراں اُونگوں اَواواں پالے چُپ چِپتے جَر دے نِیں

کُتیاں توں بھِیڑا ورتارا میلیاں دے نال کر دے نِیں
 گھڑی کو زندہ رہن لئی میلے کئی واری مُردے نِیں

پاکی پاکی کہہ کے گورے گندیاں گاہلاں بکدے نِیں
 گوریاں اگے ساڈے میلے گل کرن توں جھکدے نِیں

جیڑے اتھے آکے مُنڈے ڈِسکو گاؤندے پھردے نِیں
 ایہہ وچارے ہوٹلاں دے وِجِ بھانڈے دھوندے پھردے نِیں

ایہو میرا دین ایمان اے ایہ اولیاں دی دھرتی اے
 قسم خُدا دی سب توں سوئی میرے دیس دی دھرتی اے

جھونے کُنکاں نال کیا ہواں کھیت سُنہرے لگدے نِیں
 شہد دیاں نہراں نِیں اتھے دریا دُڈھ دے وگدے نِیں

سب توں سوہنی لگے مینوں دھرتی بچ دریاواں دی
 جتے دے نال چنبر جاندی پیاری مٹی راہواں دی

دیس پنجاب نوں چھڈ کے منڈیو یورپ وکے جانا نہ
 اولیاں نال گزارا کرنا مٹھا موہرا کھانا نہ

غریبی

اج فیر چیتڑ دی رُت نوں
 میرے دل دی پہلی نے یاد کیتا
 تے پہلی سرہیوں دی میرے دل نے
 میرے کولوں خیرات منگی
 احساس ہويا

کہ میرے کولوں تے سارے موسم گواچ گئے نیں
 ایس خزاواں تے برف زاراں دے شہر وچ
 میرے دل دی ایہہ منگ مینوں
 اج بڑی ہے عجیب لگی
 اپنے دل دی منگ اُگے
 میں ہتھ جوڑے حقیر ہويا

بڑا ای رویا

بڑا ای رویا

چائن

تیرے باجھوں، کنج گزری اے
 ایہہ کہانی نہ توں چھو
 تیرا چیتا اک سہارا
 ہو جانے آل دو
 ایہہ ہن رہن دے میرے پلے
 ایہہ نہ میتھوں کھوہ
 یاداں رہن دے میرے ویہڑے
 ایہہ بوہا نہ ڈھو
 کھلری بن دے آل دوالے
 لفظاں دی خشبو
 کدی کدائیں پھٹ پیندی اے
 ایہناں وچوں لو
 چائن جاندا ہو

.....☆☆.....

گیت

تُونہ اُجے نہ آیوں گھر ماہیا
وطنوں ول پھیرا کر ماہیا

رُت آگئی سرہیوں پھلن دی
پھلاں دے ہاسے ڈھلن دی
بند کلیاں دے مُونہ کھلن دی
تُونہ اُجے نہ آیوں گھر ماہیا
وطنوں ول پھیرا کر ماہیا

رُت آگئی فصلاں کٹن دی
چھجاں نال کنکاں چھٹن دی
چھٹ چھٹ بھڑولے سٹن دی
تُونہ اُجے نہ آیوں گھر ماہیا
وطنوں تے پھیرا کر ماہیا

رُت آ گئی ساؤن، مہینے دی
 تیرے باجھ نہ سُدھر، جینے دی
 اگ سون نہ دیوے، سینے دی
 تو نہہ اَجے نہ آیوں گھر ماہیا
 وطنائ تے پھیرا کر ماہیا

لنگھ موسم وار و وار گئے
 تینوں سُدسد سارے ہار گئے
 مینوں نال وچھوڑے مار گئے
 تو نہہ اَجے نہ آیوں گھر ماہیا
 وطنائ تے پھیرا کر ماہیا

.....☆☆.....

جبر

اک پل دے نال
 اپنا رشتہ جوڑنا چاہیے
 جوڑ نہ سکے
 بہتین والی اک گھڑی نوں
 موڑنا چاہیے
 موڑ نہ سکے
 ورہیاں تے صدیاں دیاں گھڑیاں
 جوڑنا چاہیے
 جوڑ نہ سکے
 گزرے کل تے آوندے کل چوں
 رات نوں کڈھنا چاہیے
 کڈھ نہ سکے
 سوہنے سفنے ویکھدے ہوئے
 انگل تے چک وڈھ نہ سکے

رو نہ سکے

ہس نہ سکے

اسیں کنے مجبور ہاں اتھے

اوتھے خورے کپہ ہودے گا

.....☆☆.....

چیترو دے اخیر

جد لگے پھل دھریاں نوں
 فیر پانی بھرن گے ڈریاں نوں
 جد ساویاں رتتاں آون گییاں
 فیر چڑیاں رولا پاؤن گییاں
 جد کنکاں ہریاں ہون گییاں
 جدوں بھور پھلاں تے گھسن گے
 کلیاں دے مکھڑے چمن گے
 مخمور جوانی ہووے گی
 ہر شے مستانی ہووے گی
 ہر پاسے خوشیاں ہون گییاں
 جد کڑیاں چرنے جھون گییاں
 تونہہ وی چا چرخہ ڈاہویں گی
 جد اک دو تنڈاں پاویں گی

لکرتی تے بیٹھا گاؤے گا
 تینوں میرا چیتا آوے گا
 چاء بوہے۔ باریاں ڈھوویں گی
 فیر کلی بہنہ کے روویں گی
 تو نہہ چار پھیرے ویکھیں گی
 دن چٹے نھیرے ویکھیں گی
 اکھیاں بن بدل جان کھیاں
 ہنجواں دا مینہ ورمان کھیاں
 میں من تیرا تڑپاواں گا
 پر نظر نہ تینوں آواں گا

.....☆☆.....

کرمیہ

قبراً دے وچ
 کتے ووتھ دے جاندے نیں
 ہن تے لوکاں پل وی چا چھانگے نیں
 تیرے پچھوں
 ویٹھے سارے اُجڑ گئے نیں
 ٹھنڈیاں واواں
 گلایاں دے وچ وین سیاپے کردیاں نیں
 دھپاں دا رنگ پیلا ہویا
 راتاں چیکاں مار دیاں
 نہر دا پانی سسک گیا اے
 میریاں اکھاں بیٹھیاں ہوئیاں قبراً وانگوں
 کھر ورگے وال
 شیشے کولوں ڈر لگدا اے
 ساڈے ہانی

کچھ مر گئے کچھ ٹر گئے ایتھوں
 میرے جھلیاں ہون دی تینوں
 کون گواہی دیوے گا
 موت دا ڈرتے وچ جوانی ہوندا سی
 ہن تے کوئی نہیں
 میرے پچھوں قبراں دے وچ
 بیٹھ کریر دے کلیاں بہہ کے
 روون دا
 کیہ فیدا ای

.....☆☆.....

دل تے دماغ

عشق دی عظمت

تاج محل وچ

مویاں کولوں چُکھو

عقل دی عظمت

پڑی اُتے

ٹردا پھردا

کالا انجن دے گا

اک ویلے دیاں دو تخلیقاں

تاج محل تے ریلوے انجن

.....☆☆.....

اے بڑا عظیم افریقہ

کالا رنگ مقدر تیرا
 کالے تیرے لیکھ
 تیرے رب نے تینوں دیتا
 سارے جگ دا کوجھ
 اوڑاں ماری دھرتی دتی
 تو نہہ دھرتی دا بوجھ
 تیرے رب دا قہر وی آکے
 تیرے اُتے وسدا
 تیرے رب ذی مرضی اُتے
 کل زمانہ ہسدا
 تو نہہ وی میرے ایشیا وانگوں
 میرے ”رب“ دی من
 اپنے ہرتے سورج لائے
 ہتھ وچ پھڑ لے جن

چھڈ پرانا ”رب“ افریقہ
 ”رب“ کوئی نواں بنا
 ”وائٹ ہاؤس“ نوں کر کے سجدا
 لہے لے نواں ”خدا“

گُونگی قوم

گمری گمری لہو پیا دے
پینکھاں دے لئی وٹ نہ دے

بار تے ساری ککر ہو گئی
پہاڑاں وچوں پانی نئے

کوئی وی ایتھے کجھ نہ جانے
کیہڑا رووے کیہڑا ہستے

نادر شاہ نے حملہ کیا
آج وا وارٹ کھر کھر ہستے

تیرا پورن کھوہ وچ ڈگا
کیہڑا جا کے ماں نوں دے

بِالنَّاتِھِ تَوں وِزَا لے کَے
رَا بَھَا پَار سَمندروں وُسے

مِرزا وَاگِ جَواناں لُڑیا
وَنجَل سارے تیر چا کھسے

وَلّا جَا سُولی تے اُچھیا
لَدھی پئی کماناں کسے

جہلم جَدوں سَکندر آیا
پورس اُٹھ مِیدانوں نَسے

سُگنکیاں مَبزول قوماں اُتے
اکثر رِب دی لَعنت وُسے

.....☆☆.....

سُوڑ

پنڈاں وچ وی
 بندیاں دی ہن
 اک دوجے نال جڑے رہن وی
 آس وی سکدی جاندی اے
 وڈیاں وڈیاں شہراں وولے
 خلقت ڈھکدی جاندی اے

.....☆☆.....

کد پر تے نہیں

کاہنوں چٹھیاں لکھ لکھ پاویں
 کاہنوں کوٹھے مٹیاں لاویں
 کاہنوں کندھ تے لیکاں واہویں
 کاہنوں ویہڑے اونسیاں پاویں
 کاہنوں جھوٹھیاں آساں لاویں
 دریاواں دے پانی وانگوں
 شہراں ولے جاون والے
 کد پر تے نہیں

.....☆☆.....

شَرِیک

جَد تک ماں ہتھ دئی ہوندی ہوندے بھین بھرا
ماں پیو مگروں اک دوجے دی ہوندی نہیں پروا

اک تھالی وچ کھاون والے بن جانداں نہیں غیر
پیار دا بوٹا مسک جاندا اے پھٹ پینداں نہیں ویر

اکو ماں دے جتے جائے بن دے فیر شریک
ماں پیو مگروں ویہڑے دے وچ پھر جاندا اے لیک

سانوں سارے بھلے

تسیں وسیندے راوی کنڈھے

اسیں گئے سمندروں پار

جتنے کوئی نہیں لیندا سار

سانوں بھل گئی ساڈی دھرتی

سانوں بھل گئے

ساڈے یار

.....☆☆.....

تخت نہ ملدے منگے

آج دُٹے سائڈل بار دے
 پھڑ قلمیں ہتھ لکار دے
 آج حق پئے اپنا منگ دے
 ایہہ کھونوں نہیں جے سنگدے
 آج رانجھے و نچھلی توڑ کے
 ول سکھ لئے جے تلوار دے
 جے فیر کوئی جبرو جھیا
 چھوی آ جاؤ ہتھ لوہار دے
 جے لدھی وٹیاں کانیاں
 آگ لگ جاؤ پنجاں پانیاں
 ساڈی قوم زبان سیہان تے
 کرو بوہے بند عذاب دے
 اے مغل ابدالی تارو
 اسیں راکھے دیس پنجاب دے

میریاں نظماں

اپنے دکھ میں

اکھڑاں راہیں

جھولیاں بھر بھر

لوکاں دے وچ

وٹڈ دتے نیں

ایہہ نہیں میرا دیس

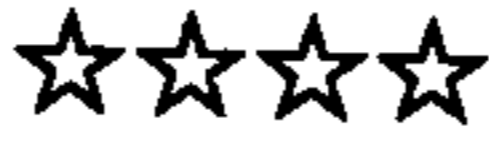
وقت اگے میں پچھے جاواں
 گئے سے نوں موڑنا چاہواں
 لوک عہسن میں ہاڑے پاواں
 میرے ٹٹ گئے سارے خواب
 ایہہ میرا پنجاب نہیں لوکو
 ایہہ نہیں میرا دیس پنجاب

☆☆☆☆

بندیاں دی پہچان این کتھے
 عزت کتھے آن این کتھے
 راٹھاں والی شان این کتھے
 کوئی نہیں احمد کمرل نواب
 ایہہ میرا پنجاب نہیں لوکو
 ایہہ نہیں میرا دیس پنجاب

☆☆☆☆

اُنکھاں والے گھرو کتھے
 بھگت لوہار تے جبرو کتھے
 اُدھم سنگھ جیہے گھرو کتھے
 آزادی دے جیہڑے باب
 ایہہ میرا پنجاب نہیں لوکو
 ایہہ نہیں میرا دیس پنجاب

بہادر کتھے گھوڑیاں کتھے
 بھانیاں والیاں جوڑیاں کتھے
 رسماں ریتاں توڑیاں کتھے
 کسراں ہويا دیس خراب
 ایہہ میرا پنجاب نہیں لوکو
 ایہہ نہیں میرا دیس پنجاب

دُڈھ نوں رڑکن والیاں کتھے
 کورے بھانڈے پالیاں کتھے
 لجاں شرماں والیاں کتھے
 نہ چٹنی نہ شرمِ حجاب
 ایہہ میرا پنجاب نہیں لوکو
 ایہہ نہیں میرا دیس پنجاب

☆☆☆☆

جوڑیاں ہل پنجالیاں کتھے
 لسی بھتے والیاں کتھے
 ہل ڈکے نین ہالیاں کتھے
 کتھے گئی اوہ لوگ دی تاب
 ایہہ میرا پنجاب نہیں لوکو
 ایہہ نہیں میرا دیس پنجاب

☆☆☆☆

چٹھیاں گھلن والیاں کتھے
 دریا ٹھلن والیاں کتھے
 راہواں ملن والیاں کتھے
 کاں تے چوری ہو گئے خواب
 ایہہ میرا پنجاب نہیں لوکو
 ایہہ نہیں میرا دیس پنجاب

لوری دیندیاں ماواں کتھے
 بھیناں مان بھراواں کتھے
 پیار نوں لہمن جاواں کتھے
 گل نہیں آوندی وچ حساب
 ایہہ میرا پنجاب نہیں لوکو
 ایہہ نہیں میرا دیس پنجاب

اُج دے وارث چہ نہ کھولی
 اپنے گھر وچ بن گئی گولی
 کتھے گئی پنجاب دی بولی
 کوئی اکھر نہیں وچ کتاب
 ایہ میرا پنجاب نہیں لوکو
 ایہ نہیں میرا دیس پنجاب

ایہ رنڈی دا ویٹرا بنیا
 ایس دا سائیں کھڑا بنیا
 اوہنے ای لٹیا جیہڑا بنیا
 دیوے مینوں کون حساب
 ایہ میرا پنجاب نہیں لوکو
 ایہ نہیں میرا دیس پنجاب

سیونے

ایس نگر دے کون والیو!
 ساڈے جان دے نگروں
 اُجڑیاں ہویاں کوٹھیاں کولوں
 ساڈا پتہ نہ پچھنا
 نہ ایہہ پچھنا
 کنج اُجڑے ساں
 نہ ایہہ پچھنا
 کنج ہنھیری آئی اتھے
 کسراں کال پیا سی
 نہ ایہہ پچھنا
 اُجڑن والے کپڑے دیس سدھائے
 کیوں نہیں پرت کے آئے
 ہاں
 اک گل ساڈی چیتے رکھنا

کدی کدائیں یاد جے آئیے
 اُجڑیاں ہویاں کوٹھیاں دے نکھ
 نکھے کر کے
 اُتے پھل چا پانا
 ساڈی سوہ نہ لانا

دکھان تے سکھان نوں حیاتی وا حصہ آکھیا

جانداے پر جد بندے نے دکھڑے دیکھے یا سنے نہ

ہون سنگوں پڑیں ہنڈرائے ہوئے وی ہون تے ہنڈرا

وی رہیا ہووے اوہدے اندروں ورواں دے

سوے کدی وی نہیں سکدے۔ ایہہ ورو ہون سوئے

ٹہنی روپاں راہیں بندے نوں، آپ وی تے آل دواں

نووں وی کیف تے سرور عطا کیتی رکھدے نہیں۔ شاعری وی ایہناں

دلفریب روپاں وی اک سوہنی تے من موہنی صورت اے

دکھان ورواں نال بننا مجھ نے طفیل خلش ہوراں نوں وی اک نامور شاعر بنا دتا اے۔

چیتے وی دیوار وچ شامل خلش ہوراں ویاں نظماں ظاہر کردیاں نیں کہ ایہناں

وچ ٹہنی تے فکری حوالیوں بھرواں نکھارتے کھلا ر موجوداے۔ اوہنے پابند نظماں وی لکھیاں

نیں تے آزاد پتے نثری وی پرایہناں تئاں روپاں وچ اوہناں وی فکرتے جذبے واسلکھنا

میل ہر تھاں نمایاں اے تے شعریت دا جاودہ قاری نوں اپنی انگلی لائی تے بانہوں پھڑی

پھرواے۔

اوہناں دے ہاں زبان تے بیان دا فطری رچاوی موجوداے تے بھرواں تیار

وی ویلے وقتاں وی لوڑ مطابق خلش ہوئی تنقیدی تے تابیدی رویاں توں وی ذمہ داراں کم

نہیدے نظر آؤندے نیں جدید وور دے تقاضیاں نوں اوہ قلمی حوالیوں جدید اسلوب راہیں

پورا کرن دے متمنی وی نیں تے اوہ ایہناں تے قادر وی نیں۔

ڈاکٹر محمد رفیق